

UNIVERZITA KARLOVA  
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Jakub Rajdl

**Vztah vládce a zákona v Platónových dialozích Ústava a Zákony**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Synek, Ph.D.

Praha 2024

## **Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány.

V Praze dne: \_\_\_\_\_

Podpis: \_\_\_\_\_

## **Poděkování**

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Stanislavu Synkovi, Ph.D. především za mnoho cenných rad, ale také za laskavost, vstřícnost a trpělivost při vedení této bakalářské práce.

## OBSAH

1 ÚVOD.....	7
2 VZTAH VLÁDCE A ZÁKONA .....	9
2.1 Ústava.....	9
2.1.1 Vývoj obce a vznik třídy strážců .....	9
2.1.2 Vládci filosofové .....	12
2.1.3 Vztah vládce a zákona v dialogu Ústava.....	13
2.2 Zákony .....	19
2.2.1 Založení Magnézie.....	21
2.2.2 Specializované úřady v Magnézii .....	26
2.2.3 Vybrané zákony v Magnézii.....	34
2.3 Komparace Ústavy a Zákonů.....	39
2.3.1 Shrnutí ke komparaci dvou obcí:.....	43
3 ZÁVĚR .....	44
LITERATURA.....	46

## **Abstrakt**

Tato bakalářská práce řeší vztah mezi vládci a zákony ve dvou Platónových politických dialozích. Jedná se o dialogy Ústava a Zákony. Práce se ve své první části věnuje dialogu Ústava, kde nejprve řeší otázku, kdo je v ideální obci vládcem a jak se tím vládcem může stát, současně jsou řešeny i kompetence a úkoly vládců.

Po vyřešení úlohy vládců v dialogu Ústava se práce věnuje roli zákonů v tomto dialogu. Zabývá se otázkou, od koho zákony pocházejí, a ukazuje jednotlivé oblasti společenského života, které jimi mají být řízeny. Důležitý je pro tuto práci vztah vládců a zákonů, kde se řeší, zda je v dialogu Ústava zákon vládcům podřízen, nebo naopak nadřazen. Práce se také věnuje tomu, zda v tomto dialogu mohou vládci navržené zákony měnit, nebo určovat zákony nové.

V dialogu Zákony práce řeší obdobné otázky jako v Ústavě. V první řadě, kdo má dle dialogu Zákony vládnout a po zjištění, že v tomto dialogu mají vládnout samy zákony, se práce věnuje několika vybraným specializovaným úřadům, které se podílejí na řízení obce, přičemž jsou řešeny jejich kompetence a vztah k zákonům v obci. V závěrečné části se práce věnuje komparaci těchto dvou dialogů s ohledem na položené otázky.

**Klíčová slova:** Platón, Zákony, Ústava, vládci filosofové, nomos

## **Abstract**

This bachelor's thesis deals with the relationship between rulers and laws in two of Plato's political dialogues. They are dialogues of the Republic and Laws. In the first part, the bachelor's thesis deals with the dialogue of the Republic, where it first solves the question of who is the ruler in an ideal village and how he can become that the ruler, at the same time are solved the competences and tasks of the rulers.

After solving the role of the rulers in the dialogue of the Republic, the bachelor's thesis focuses on the role of laws in this dialogue. It deals with the question of who the laws come from and shows the specific areas of social life that should be governed by laws. For bachelor's thesis is important the relationship between rulers and laws, where it is solved whether laws are superior or subordinate the rulers. The bachelor's thesis also examines whether in this dialogue the rulers can change the proposed laws or create new laws.

In the Laws, the bachelor's thesis solved similar questions as in the Republic. At first, who should rule in the village. After establishing that the laws themselves should rule in this dialogue, the thesis is devoted to several selected specialized authorities that participate in the government in the village Magnezia, while their competences and relationship to the laws in the Magnezia are solved. In the final part, thesis compares these two dialogues with regard to these questions

**Keywords:** Plato, Laws, Republic, philosopher rulers, nomos

# 1 ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabírám vztahem mezi vládcem a zákonem (*nomos*) ve dvou Platónových dialozích: v *Ústavě* a *Zákonech*. Nejprve se budu věnovat roli vládce a zákona v *Ústavě* a poté zanalyzuji jejich vzájemný vztah. Druhá část práce věnuje pozornost *Zákonům*, kde budu postupovat obdobným způsobem. Zde bude opět zásadní úloha jednotlivých politických institucí a jejich vztah k zákonům v obci.

Co se *Ústavy* týče, můžeme se setkat s interpretacemi<sup>1</sup>, že politická moc je vykonávána zásadně králi filosofy, kteří v obci vládou neomezeně, a to na základě svých přirozených schopností k vládnutí, avšak přirozené schopnosti jim samy o sobě nestačí. Musí být nadále formovány důslednou výchovou a až po nahlédnutí ideje dobra je vládce plně kompetentní k vládnutí v obci (514a-520a). Nicméně v *Ústavě* lze najít pasáže (např. 458c), které nám říkají něco jiného: i král filosof má vládnout na základě konkrétních zákonů, kterými se bude i on sám řídit a zároveň má pečovat o to, aby zákony nebyly změněny a byla zachována vyložená struktura obce. Existují však i interpretace, které říkají, že zákony mohou zcela, nebo jen částečně pocházet od krále filosofa samotného.<sup>2</sup> Králům filosofům je v dialogu právě díky jejich přirozeným schopnostem k vládnutí, které jsou dále rozvíjeny důslednou výchovou, přisuzována rozumnost. Proto jsou to v dialogu *Ústava* jediní možní legitimní vládcí.

Vztah vládce a zákona v *Zákonech* má zcela jistě jinou podobu než v *Ústavě*. Zákon tam je vystavěn nad specializované úřady, které se věnují řízení obce, a má tam výrazně větší a důležitější roli než v *Ústavě*. Zákony jsou v dialogu *Zákony* také daleko více a konkrétněji rozpracovány, zároveň je jimi řízeno mnoho oblastí společenského života, což v *Ústavě* v tak velké míře nenajdeme. Mezi *Ústavou* a *Zákony* však existuje jistá spojitost v rozumové schopnosti.<sup>3</sup> V obou dialozích je právě rozum jediným možným legitimním vládcem. Zároveň je však vláda rozumu v každém z těchto dialogů vystavěna zcela odlišně. Tato rozumová schopnost v *Zákonech* je vyjádřena právě zákonem. „(...) máme poslouchat, a tak veřejně i soukromě spravovat i své domácnosti i obce, nazývajíce vládu

---

<sup>1</sup> Např. Trevor J. Saunders, „Plato's Later Political Thought“, in: Richard Kraut (vyd.), *The Cambridge Companion to Plato* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), s. 464.

<sup>2</sup> Dimitris Papadis, „Vládce a zákon v Platónových dialozích *Ústava* a *Zákony*“, přel. Martin Pokorný, in: Aleš Havlíček (vyd.), *Platónova Ústava a Zákony: sborník příspěvků z platónského symposia (4.4-5.4. 1997)* (Praha: OIKOYMENH, 1999), s. 93.

<sup>3</sup> Tamt., str. 93.

*rozumu zákonem.*“<sup>4</sup> V *Ústavě* je rozumová schopnost naopak přisuzována králům filosofům, kteří mají vládnout. Tyto dva Platónovy dialogy jsou spolu sladěny ve vládě rozumu, avšak rozum je v každém dialogu přisuzován něčemu / někomu jinému.

V následujících kapitolách tedy bude mým úkolem prozkoumat vztah vládce a zákona v těchto dvou dialozích. V závěru práce se pokusím tyto dva vztahy porovnat a určit jejich podobnosti a odlišnosti.

---

<sup>4</sup> Platón, *Zákony*, přel. František Novotný (Praha: OIKOYMENH, 2016), 713e-714a.

## 2 VZTAH VLÁDCE A ZÁKONA

### 2.1 Ústava

Ideální obec v *Ústavě* je navržena na tzv. principu jednoduchosti, což znamená, že každý člen obce bude činit pouze to, k čemu je svou přirozeností určen. Dojde k rozdělení společnosti na tři třídy (na vládce, strážce a řemeslníky), obec bude ideální a spravedlivá právě tehdy, když každá z těchto třech tříd se bude věnovat pouze tomu, co je jejím úkolem. V páté knize *Ústavy* se Platón v rámci třetí vlny pochybností snaží vypořádat s otázkou uskutečnitelnosti takové obce. Chce ukázat, které chyby se v obcích dělají, že jejich zřízení není právě takové, jaké bylo vyloženo. Snaží se nalézt, co možná nejmenší změnu, aby obec přešla do tohoto vyloženého způsobu ústavy. Dochází k tomu, že to musí být jedna nejmenší věc, co nejlépeho významu (473b), která je formulována v pasáži 473d: filosofové se musí stát vládci, nebo vládci se musí stát filosoфы. Změna této jediné „nejmenší věci“ by v obci nastartovala obrat k vyloženému způsobu ústavy.

Zde by se dalo namítnout, zda tímto krokem, že stejné osoby v obci budou vládnout a zároveň se věnovat filosofii, není porušen princip jednoduchosti. Nicméně tento princip funguje pouze v souvislosti se základními funkcemi života v obci. Mezi filosofií a politikou zcela jistě existuje napětí, avšak nejedná se o konflikt mezi dvěma občanskými rolemi.<sup>5</sup>

V následujících kapitolách tedy bude mým úkolem odpovědět na otázky, kdo bude v ideální obci *Ústavy* vládnout a dle jakých zákonů. Zároveň se pokusím prozkoumat vztah mezi vládcem a zákonem, zda je vládce nadřazen či podřizen zákonu. Důležitá otázka pro vztah vládce a zákona bude také, zda vládce může tvořit zákony nové a nějakým způsobem zasahovat do vyloženého způsobu ústavy.

#### 2.1.1 Vývoj obce a vznik třídy strážců

Při pátrání po spravedlnosti se Sókratés obrátí k příkladu celé obce, protože ve větším měřítku bude jednodušší zhlédnout, co spravedlnost opravdu je. Obec je výrazně větší než duše, což musí dle Sókrata nutně znamenat, že tam bude i více spravedlnosti a bude snazší ji tam zhlédnout (369a).

---

<sup>5</sup> Malcolm Schofield, „Approaching the Republic“, in: Christopher Rowe and Malcolm Schofield (vyd.), *The Cambridge history of Greek and Roman political thought* (New York: Cambridge University Press, 2005), s. 227-228.

V pasáži 369b začíná výklad o první obci. Obec se tvoří slučováním jedinců, protože nikdo z lidí není soběstačný. Zásadní roli v první obci, a nejen v první obci, ale i v dalších knihách *Ústavy* hraje dělba práce. Každý by se měl věnovat jen jednomu oboru, ke kterému je svou přirozeností určen. První obec však není Platónův ideální stát, je totiž omezena pouze na svou reprodukci a zajišťování bazálních potřeb svých členů, kterou Glaukón v pasáži 372d nazve „obcí vepřů“. Právě tuto první obec nazve Sókratés obcí zdravou (373a), nicméně na výzvu Glaukóna podá výklad o obci druhé. Některým lidem nejzákladnější potřeby nevystačí a přibude k tomu luxus a mnoho rozmanitých věcí. Sókratés tím sleduje, jak obec bujní a stane se nemocnou zánětem. Platón svou ideální obec nekonstruuje z první, nýbrž z druhé obce, která je nezdravá, a to tím způsobem, že ji očistí od všeho nezdravého a problematického (právě od nadbytečných žádostí).

Ve druhé obci se nachází přepych a luxus, zároveň tam dochází ke stupňování lidských potřeb. Tato obec se sama nemůže uživit, neboť je na to příliš malá a je potřeba mnoho dalších lidí na zajišťování přepychových potřeb. *„Potom ovšem budeme mít válku, Glaukóne? Či jak to bude? Tak jest. (...) Jest tedy, příteli, potřebí ještě větší obce, a to nikoli o málo, nýbrž o celé vojsko, jež by vytáhlo do pole a bojovalo s útočníky na obranu veškerého jmění a těch, o kterých jsme právě mluvili.“*<sup>6</sup>

Ve druhé obci je tedy nutná přítomnost třídy vojáků (strážců). Jejich úlohou je obrana obce před nepřáteli, ale současně jejich další klíčovou úlohou pro druhou obec bude vést expanzivní válku a získat větší území, neboť první obec je na všechny přepychové potřeby příliš malá (373d). Právě z této třídy strážců později vzejdou pro tuto práci zásadní vládcí – králové filosofové. V závěru III. knihy je vyložena povaha obce třetí (ideální). Třetí obec je druhá obec očištěna právě od nadbytečných žádostí. Šťěstí se ve třetí ideální obci nedosahuje stupňováním potřeb, nýbrž účastí na dobru obce jako celku.

Zároveň se vůbec poprvé objevuje informace, že strážci mají v obci vládnout (415e). Klade se zde důraz na tři zásadní ohledy. Jsou jimi jednota obce (423d), povaha strážců a jejich výchova. Správci mají nejlepší vědění pro vymezení velikosti obce a dle toho jí mají určit náležitě území. Je důležité, aby ta obec při svém vzrůstu zůstala jednotná. Do dané míry se má zvětšovat, ale dále už nikoliv. Toto bude klíčový úkol správců. Zajistit, aby obec nebyla příliš malá nebo velká, nýbrž dostatečná a jednotná (423c). Špatní potomci strážců budou muset být posláni mezi ostatní, zatímco dobří synové ostatních mezi strážce. Tím má být ukázáno ostatním, aby se každý zabýval jen jedním svým dílem, ke kterému má přiro-

---

<sup>6</sup> Platón, *Ústava*, přel. František Novotný (Praha: OIKOYMENH, 2017), 373d-374a.

zené nadání. Je naprosto zásadní, aby každý člen v obci měl v sobě jednotu, nikoliv mnohost. Tím pádem by i celá obec zachovávala přirozenou jednotu, nikoliv mnohost (423d).

Co se týče povahy, Sókratés se nejprve zabývá *fysis* strážců v pasáži 375a. Strážci mají být bystří k pozorování, rychlí k pronásledování a silní pro případ, že by museli podstoupit zápas. Dále dodává, že k nepřátelům mají být zlí a k domácím mírní. Společně se zavedením osoby strážce se v duši objevuje prvek vznětlivosti, který sám o sobě není negativní, ale potřebuje morální i politickou kontrolu.<sup>7</sup>

Při hledání strážců je tedy třeba hledat duše dostatečně mírné, ale zároveň i vznětlivé, což se jeví jako úkol velmi složitý, neboť vznětlivost je opakem mírnosti. Sókratés se z této slepé uličky dostane v pasáži 375d – 375e, kde postaví strážce vedle ušlechtilých psů, kteří jsou ke známým a domácím, co nejmírnější a k cizím přesně naopak. Jinými slovy to, co vypadá jako neřešitelný teoretický problém (přítomnost protikladů v jedné podstatě) je vyřešeno odkazem na žitou zkušenost z běžného života.

V 375e – 376c Sókratés dále dodává, že vedle vznětlivosti by strážce též měl disponovat i láskou k moudrosti, protože tu lze prý u psů pozorovat: pes na cizí zlostně štěká, a naopak ke známému se lísá. Sókratés to interpretuje jako filosofickou vlastnost psí přirozenosti. „*Tedy milovný moudrosti, vznětlivý, rychlý a silný bude nám svou vrozenou povahou ten, kdo má být skvělým strážcem obce.*“<sup>8</sup> Strážce nebude milovat to poznání, které se váže k něčemu novému, ale pouze k tomu, co již bylo poznáno.<sup>9</sup>

Při řešení otázky, kdo by měl v obci vládnout, Sókratés v pasáži 414b rozdělí strážce na dvě třídy. Podstata tohoto rozdělení spočívá právě ve vznětlivosti a nutnosti podrobit ji vedení rozumu.<sup>10</sup> Za prvé strážce rozdělí na strážce ve vlastním slova smyslu (tedy správce či vládce) a za druhé na jejich pomocníky (strážci bojovníci či vojáci). Třidu strážců tedy rozdělí na vládce (správce) a pomocné strážce. Správci jsou právě ti, kteří obec nejvíce milují a nejlépe dokáží nadřadit obecný zájem nad zájem partikulární. Abychom je dokázali najít, je nutné je podrobit různým zkouškám a z těch, kteří uspějí, se musí stát vládci.

---

<sup>7</sup> Karel Thein, „Filosof, přirozenost a výchova v Ústavě“, in: Jakub Jirsa, Karel Thein, Jakub Jinek (vyd.), *Obec a duše k Platónově praktické filosofii* (Praha: Filosofia, 2014), s. 169.

<sup>8</sup> Platón, *Ústava*, 376c.

<sup>9</sup> Thein, „*Filosof, přirozenost a výchova v Ústavě*“, s. 174.

<sup>10</sup> Tamt., s. 178.

### 2.1.2 Vládci filosofové

V pasáži 416d se Sókratés věnuje životu správců. Správci by neměli mít žádný majetek a mzda by pro ně měla být přiměřená, aby nestrádali, nebo netrpěli nedostatkem. V Ústavě je kladen velký důraz na to, aby byl oddělen majetek od politické moci. Ti, kteří mají politickou moc, tak nevlastní žádný majetek. Majetek obce drží nejnižší třída (řemeslníci), ta však nemá žádnou politickou moc.

Ideální obec zde není zakládána proto, aby byla šťastna jedna třída, nebo jen určitá část obce, má být šťastná celá obec jako celek (420b). Správci svého štěstí dosahují zprostředkovaně skrze štěstí celé obce. Pokud bude šťastná celá obec, tak budou šťastni i správci. Správci mají ve své kompetenci pouze vládnout, pokud se budou pokoušet štěstí dosáhnout jiným způsobem, nebo prosazovat svůj partikulární zájem, tak to bude nutně znamenat zánik obce.

Při hledání moudrosti v obci (428b-429a) ji Sókratés nalezne v osobě vládce filosofa. Jedná se o početně nejmenší třídu v celé obci. Obec jako celek je pak moudrá nikoli díky pouhé přítomnosti (moudrých) filosofů, ale teprve tehdy, pokud jí filosofové zároveň vládnou. Sókratés se také věnuje tomu, zda vládci mají právo lhát ostatním členům obce, a dojde k závěru, že jim lhát mohou. Právo vládců filosofů lhát ostatním se nám může zdát paradoxní, protože v pasáži 487a je řečeno, že filosof je příbuzným pravdy. Skutečný filosof touží po novém a pravdivém vědění, ale právě proto, že má vědění a kompetenci ve věcech řízení obce, má právo lhát a manipulovat s těmi, kteří to vědění nemají a ani mít nemohou. Pokud by se ti, kteří to vědění nemají (např. řemeslníci), pokusili obci vládnout, tak by to nutně znamenalo její zánik, protože nemají vědění a kompetenci k řízení obce. Právě proto vládci filosofové mají právo s nimi manipulovat a lhát takovým způsobem, aby vládnout nechtěli a věnovali se pouze té jedné činnosti, ke které jsou svou přirozeností a výchovou určeni.

Pro filosofickou povahu je typické, že vždy touží po vzdělání a pravdě, miluje moudrost a může lhát davu v zájmu dobra obce jako celku. Filosofové jsou příbuzní pravdy, spravedlnosti a rozumnosti (487a). Od pasáže 500d se nastoluje téma provázanosti filosofie a obce. Pravý filosof a obec jsou spolu bytostně spjati ve dvou ohledech. Za prvé vládce filosof obec utváří prostřednictvím ideje, kterou díky filosofii nahlédl, dalším třídám v obci idea jako věčný vzor zpřístupněna není. Za druhé obec filosofovi zajistí náležitou výchovu (danou zákony), která ho ve výsledku dovede k nahlédnutí ideje dobra. Vládce filosof ná-

sledně dle vzoru ideje dobra může obec uspořádat (500d-501b). Filosof utváří obec takovým způsobem, že obci zprostředkuje to, co sám zahlédl, tímto obec připodobňuje k ideji.

Popis úlohy filosofa v ideální obci a jeho výchovy, která jej dovede k nahlédnutí ideje dobra, přináší VII. kniha, kde Sókratés představuje známý mýtus o jeskyni. Filosof opustí jeskyni a venku z jeskyně se setká s tím skutečným (ideou) a následně se vrací zpět do jeskyně, aby ostatním zprostředkoval, co zahlédl. Vládce filosof je tím nejlepším možným vládcem, protože jakmile si jeho oči zvyknou na tmu po návratu do jeskyně, budou vidět tisíckrát lépe (520c), protože právě filosof má jako jediný tu zásadní zkušenost s dobrem (ideou), kterou poznal mimo jeskyni a má schopnost rozlišovat mezi pouhým zdáním či klamem a realitou.

Nabízí se otázka, jakým způsobem přesvědčit filosofy k tomu, aby se ujali vlády v obci, protože filosofové našli zalíbení v ideji dobra a hledění na to, co je neměnné a trvalé. Z toho lze usuzovat, že s takovou proměnlivou činností jako je politika a vláda v obci, filosofové nebudou chtít mít mnoho společného. Jejich motivaci k vládnutí můžeme vysvětlit pomocí dvou pasáží. První vysvětlení můžeme najít v pasáži 347c, kde vládce přijímá tu roli z důvodu zabránit horšímu. Filosofové tedy přijmou roli vládců proto, aby jim nevládl někdo horší, než jsou oni sami. Druhé vysvětlení můžeme najít v pasáži 519e, kde přichází Glaukón s námitkou, že pokud je budou nutit k vládě, budou je zároveň nutit vést horší život, což zde považuje za nespravedlivé, ale Sókratés připomíná, že zákon zde není pro dobro pouze jednoho stavu, nýbrž pro dobro celé obce. Z tohoto důvodu by filosofové měli přijmout roli vlády. Je to nutná podmínka pro dobro celé obce. V následující kapitole se blíže podívám na vztah vládce a zákonů v obci.

### **2.1.3 Vztah vládce a zákona v dialogu Ústava**

V této kapitole se pokusím popsat dva vztahy k zákonům. Za prvé se jedná o samotné založení obce a vztah vládců (zakladatelů) obce k jejím zákonům. Za druhé se jedná o vztah vládců (filosofů) k zákonům již v ideální obci. Zakladatelům jde o to, založit ideální obec v logu. Zakladatelé během rozpravy předkládají zákony s ohledem na to, aby se v ní nacházelo, co nejvíce spravedlnosti (369a). Zároveň je pro zakladatele ideální obce důležité, aby předkládali takové zákony, které udrží vyloženou strukturu obce a nedojde k její změně.

V Ústavě Sókratés často ukazuje na jednotlivé oblasti lidského života, které by měly být řízeny zákony. V první řadě by zákony měla být řízena výchova strážců, jejíž výklad začíná v pasáži 376e. Výchova se dělí na dvě hlavní složky, jedná se o složku múzickou a gymnastickou. V každé z těchto dvou částí výchovy jsou popsány zásady, které je třeba dodržovat, ale i naopak záležitosti, které je třeba cenzurovat. Právě dohled nad správným průběhem výchovy dle jasně daných zákonů je jedním ze zásadních úkolů vládců filosofů.

Múzická složka výchovy je rozdělena na pronášené řeči a zpěv. U pronášených řečí jsou položeny jasně dané zásady, které se týkají obsahu řeči (o kom se dané řeči vedou). Za prvé se jedná o řeči, které se týkají bohů, kde jsou uvedeny dvě zásady, jak o nich hovořit. Bůh není tvůrcem všeho, nýbrž je to tvůrce jen toho dobrého (380c). Bohové nemají potřebu nám lhát (383a), pokud je některá z těchto dvou zásad porušena, je třeba, aby to vládci cenzurovali. Za druhé se jedná o řeči o hrdinech. Řeči o nich mají opět dvě zásady (386a-389a). Život v Hádu se nemá hanit. Naopak, je třeba ho spíše chválit. Zároveň však není vhodný ani smích, protože by to nebylo pro výchovu vhodné. Za třetí jsou to řeči o lidech. Zde je nutné neprovádět vyprávění, která by nespravedlivé lidi vykreslovala jako šťastné a dobré. Zároveň je třeba se vyvarovat tomu, že páchat bezpráví je prospěšné (392b). Vládci nesmí dopustit to, aby v ideální obci někdo pronášel, že páchat bezpráví je prospěšné.

Poté se Sókratés obrátí na zpěv písní, který je opět rozdělen na dvě složky: harmonii a rytmus. Harmonii rozděluje na tři základní typy. Prvním typem je harmonie mixolydická a přísně lydická, tyto harmonie je třeba ve výchově cenzurovat (398e). Druhým typem, kde je třeba dohled vládců, aby se v ideální obci nevyskytovaly, jsou harmonie změkčilé a pijácké. Opilství a změkčilost jsou ve výchově strážců nepřipustné (399a). Jedinými povolenými harmoniemi je harmonie dórská a harmonie frygická. (399b). Po vyřešení otázky přípustných harmonií se pozornost obrátí k rytmu, kde je potřeba určit, které rytmy jsou rytmy života spořádaného a mužného (400a). Daný takt a melodie se pak musí řídit smyslem takového života. Nicméně Sókratés řešení této otázky ponechá na Damónovi (400b).

Druhé gymnastické složce ve srovnání s múzickou se Sókratés věnuje podstatně méně. Gymnastická složka je založena na vojenských cvičeních a pochodech. Opět je zde zapovězeno opilství, ale v porovnání s múzickou složkou se toho moc nedozvíme (403b-404b). Více podrobněji je to rozebráno v Zákonech.

Dále mají být určena zákonem i obydlí strážců. „*Hledíce tedy ke všem těmto důvodům, uznáme, že tak mají být zařízena obydlí i ostatní potřeby strážců, a učiníme to zákonem; či ne? Ovšemže, řekl Glaukón.*“<sup>11</sup> Na tomto místě máme tedy další oblast, která má být stanovena zákonem. Jedná se o obydlí a potřeby strážců. Měla by to být taková obydlí, která by jim nepřekážela být nejlepšími strážci a nepobádala je k páchání zlého na ostatních občanech (416c). Platón tím chce zabránit tomu, aby se ze strážců nestali hospodáři a rolníci. V tom případě by hrozilo, že s ostatními hospodáři nebudou mít spojenecké vztahy, nýbrž vztahy nepřátelské a konkurenční, tím pádem by mohli na sebe činit různé nástrahy. Měli by větší strach z nepřátel uvnitř obce nežli z nepřátel zvenčí (417b).

Zákonem by měly být stanoveny i hry, které se dostávají dětem, protože kdyby hry byly proti zákonu, stávaly by se takové i děti a nebylo by možné, aby z nich vyrostli řádní muži (424e). Pokud se dětem budou dostávat krásné a zákonné hry, přijmou do sebe zákonnost a ta je bude nadále provázet celým životem v různých situacích a povede je ke zdaru ve všem (425a). Krásné hry dané zákonem jsou tedy zásadní v tom ohledu, že vepíší zákon do duše samotných strážců.

Další společenskou oblastí, která v ideální obci podléhá zákonům jsou záležitosti, které se týkají žen a dětí, sexuálního života a „obecního rozplozování“. Tyto zákony vyplývají z teze, která je formulována v pasáži 449c „přátelům vše společné“. V této oblasti zákon stanoví, že ženy a děti strážců mají být všem společné. „*Aby všechny tyto ženy byly společné všem těmto mužům a soukromě, aby žádná se žádným nežila; také děti, aby byly společné a aby ani rodič neznal svého rozence; ani dítě rodiče.*“<sup>12</sup>

Do této skupiny zákonů patří i rozplozovací zákony. Úkolem správců v této oblasti bude zajistit, aby nejlepší muži, co nejčastěji obcovali s nejlepšími ženami a měli s nimi děti. Dále musí zařídit, aby nejhorší muži, co možná nejdříve obcovali s těmi nejhoršími ženami (459d). Toto vládci zajistí pomocí státně organizovaných rozplozovacích rituálů. „*Musíme tedy zákonem ustanoviti jakési slavnosti a oběti, při nichž bychom svedli vespolek nevěsty a ženichy*“.<sup>13</sup> Vládci v této věci budou muset používat hodně nepravdy a klamu, aby toto zákonné ustanovení dokázali splnit (459d). „*Jest tedy, myslím, zařídit jakési důmyslné losování, tak aby ten špatný při každém spojení dával vinu náhodě, a ne*

---

<sup>11</sup> Platón, *Ústava*, 417b.

<sup>12</sup> Tamt., 457d.

<sup>13</sup> Tamt., 460a.

*správčům.*<sup>14</sup> Správci k tomuto úkolu tedy dostanou nástroj v podobě losování, které jimi bude zfalšované, aby to celé vypadalo jako náhoda, avšak nebude to náhoda a správci na základě svého vědění budou vybírat, kdo bude s kým obcovat a mít děti.

V tuto chvíli se dostáváme k tomu, jaké oblasti zákonem být upraveny nemají. Zákonem tedy nemají být stanoveny nepatrné záležitosti, které mají díky zákonným hrám strážci vepsané ve své duši. Pokud by takové záležitosti byly dané zákonem, vládci by celý život ustanovovali mnoho zákonů a mnohokrát by je opravovali a snažili se dosáhnout vrcholu dokonalosti (425e). Patří sem záležitosti jako úcta k rodičům a starším lidem, stříhání vlasů, obleku, obuvi a obecně úprava celého zevnějšku (425b). V následující pasáži 426d jsou dodány další oblasti, které zákonem nemají být určeny (obchodnické jednání o smlouvách, nadávky a násilnosti, soudnictví a vymáhání. *„Ne, nesluší se dávatí takové předpisy mužům řádným; neboť většinu z toho, co by bylo třeba zákonem stanovití, naleznou asi snadno sami.*“<sup>15</sup>

*„Myslím tedy, pravil jsem já, jestliže budou správcové, a právě tak i jejich pomocníci hodní tohoto jména, že tito budou ochotni příkazové úkoly vykonávatí, správcové pak úkoly dávatí, a to dílem na základě zákonů, jichž sami budou poslouchatí, dílem také že je budou napodobovatí ve věcech, které jim odevzdáme.*“<sup>16</sup>

V této pasáži Sókratés ukazuje, že vládci budou v ideální obci rozdávat dané úkoly na základě zákonů, které pocházejí od zakladatelů obce a správci budou jejich úkoly následně vykonávat. Úkolem vládců bude držet přesně takovou strukturu obce, jak byla zakladateli vyložena. *„(...) ať by se takových správčů vyskytlo více, ať jeden druh, nehýbali by žádným z důležitých zákonů obce.*“<sup>17</sup>

I přesto, že vládce filosof je tím nejlepším možným vládcem, nebude mu dovoleno zasahovat do zákonů. *„(...) jakmile se už jednou dostane obec se svou ústavou dobře do pohybu, běží jako kolo a prospívá; (...) musí se správcové obce této zásady pevně držeti, aby se nepozorovaně nezkazila, nýbrž aby ji za všech okolností uchovávali, totiž nezaváděli novot ve výchově músické a gymnastické proti platnému řádu.“*<sup>18</sup>

Jak bylo ukázáno, i ten nejlepší možný filosofický vládce bude v podřízeném postavení vůči zákonu. Musí se daných zákonů jasně držet a sám jim být poslušen a nebude mu do-

---

<sup>14</sup> Tamt., 460b.

<sup>15</sup> Tamt., 426e.

<sup>16</sup> Tamt., 458c.

<sup>17</sup> Tamt., 445e.

<sup>18</sup> Tamt., 424b.

voleno je nějakým způsobem měnit. Následně se tedy pokusím shrnout to, co bude předmětem jeho rozhodování, když to nemůže být tvorba zákonů.

#### 2.1.3.1 Shrnutí: úloha vládců v obci dle Ústavy

Nyní se tedy pokusím blíže určit úlohu, kterou vládcí v ideální obci mají. Zaprvé nemohu zmínit nic jiného než dohled nad zákony, které se týkají výše zmíněné výchovy. V této oblasti bude jejich úkolem kontrolovat, aby zákony ohledně výchovy nebyly změněny (445e), protože pokud by se změnily zákony múzické, následně by se změnily i zákony politické (424c), což by znamenalo neudržení vyložené struktury ideální obce a její následný zánik. Zároveň bude jejich úkolem v této oblasti dohlížet na to, zda se dodržují výše popsané zákonné předpisy a zda vše, co ve výchově být nemá, je cenzurováno. Za druhé budou mít na starosti zákony, které se týkají plození. Vládcí musí zajistit to, aby nejlepší muži měli děti s nejlepšími ženami. Zásadním předmětem jejich rozhodování bude vybírat ty nejlepší muže a ženy a následně zajistit (zmanipulovaným losem), aby se ti nejlepší množili s těmi nejlepšími (459d).

Na konci III. knihy Sókratés vyloží tzv. mýtus o kovech. Bůh při tvorbě lidí do každého přimísil nějaký kov. Do vládců, kteří mají vládnout zlato, do jejich pomocníků strážců stříbro, železo a měď do rolníků. Nicméně stále hrozí, že i vládcův potomek se může narodit s příměsí např. mědi a takový člověk nesmí v ideální obci za žádnou cenu vládnout i přesto, že to bude potomek dokonalého vládce. Dalším úkolem vládců tedy bude třídít členy obce, dle toho, s jakou příměsí se narodí a zda jsou vhodní pro strážcovskou výchovu a později i pro výchovu filosofickou, aby zajistili to, že se v obci bude každý věnovat právě tomu, co mu náleží dle jeho přirozených vloh (415a-c). Toto jsou jejich úkoly, které vyplývají ze zákonů a vládcí je i přes to, že jsou to nejlepší možní vládcí, nemohou změnit.

V této kapitole jsem tedy ukázal, že zákony v ideální obci mají podstatnou roli. Několik oblastí společenského života je tam jednoznačně určeno danými zákony a zároveň ani nejlepší možný vládce ty zákony nemůže měnit a zacházet s nimi dle svého uvážení. Je tomu spíše naopak, protože primárním úkolem vládce bude zajistit, aby se za žádnou cenu vyložená struktura obce (včetně jejích zákonů) nezměnila. Vládcí mají zároveň naprosto zásadní roli při dohledu nad básníky, protože vládce jako jediný (díky náhledu ideje dobra) dokáže rozeznat, který básnický obsah je přípustný, aby nedošlo ke zkažení již řádných členů obce. Z básnictví je možné přijmou jen hymny na bohy a chvalozpěvy na dobré muže (607e). Další zásadní úkol vládců je rozhodovat o tom, kdo s kým a kdy bude plodit

děti. Nicméně k *Ústavě* je třeba ještě dodat, že mnoho záležitostí není upraveno a popsáno, tím pádem není jasné, jak by to mělo být v těchto případech. Například o nejnižší dělnické třídě s výjimkou toho, že nemá žádnou politickou moc, nevíme prakticky nic.

### 2.1.3.2 Zánik ideální obce

V předešlých kapitolách bylo ukázáno, jak bude ideální obec z dialogu *Ústava* uspořádána. Nicméně i přes to, že se jedná o obec ideální s dokonalými vládci filosofy, tak se ji nepodaří udržet a zcela nutně zanikne.

Jednou z klíčových úloh vládců filosofů je určovat to, kdo s kým a kdy bude plodit děti. I přestože se v *Ústavě* jedná o vládců ideálního se správným věděním, tak dle pasáže 546 právě v těchto věcech dokonalí vládci udělají chybu a vznikne generace, která byla zplozena v nesprávnou dobu. Tím pádem vznikne generace částečně horší, což vyústí ve změnu zákonů, které se týkají výchovy a ideální obec postupně zaniká.<sup>19</sup>

V tomto dialogu běží o obec ideální, nicméně ji spravují vládci, kteří mají lidskou *fysis* a ta dokonalá není, udělají chybu a obec zanikne. Udržení ideální obce pod lidskou správou není možné, protože vždy dojde k chybě právě kvůli nedokonalé lidské *fysis*. Thein k tomuto dodává, že je nemožné sloučit dokonale spravedlivou obec s lidskou přirozeností.<sup>20</sup> Zároveň nejlepší a dokonale spravedlivá obec nemůže být nikdy do stejné míry přirozená a lidská.<sup>21</sup>

Dokonalá obec z dialogu *Ústava* trvale nemůže jít ruku v ruce s nedokonalou lidskou přirozeností a její zánik je nevyhnutelný. Pokud ideální obec budou spravovat lidští vládci, tak je její zánik zaručen.

V dialogu *Zákony* (739d) Athénský host naráží na jakousi „první obec“, která je prakticky totožná s vylíčenou obcí z dialogu *Ústava* a dodává k tomu, že je to obec pro bohy, nebo syny bohů. Je to jistě narážka na občany z *Ústavy* (501b-c) a na to, že jsou pro tuto obec nutně lepší povahy, než ty, které máme dnes k dispozici.<sup>22</sup>

---

<sup>19</sup> Tamt., 546a-e.

<sup>20</sup> Karel Thein, „Založení a úpadek Sókratovy nejlepší obce“, in: Aleš Havlíček (vyd.), *Platónova Ústava a Zákony: sborník příspěvků z platónského symposia (4.4.-5.4. 1997)* (Praha: OIKOYMENH, 1999), s. 65.

<sup>21</sup> Tamt., s. 67.

<sup>22</sup> Francisco Lisi, „Místo Nomoi v Platónově nauce o státu: úvahy o vztahu mezi Nomoi a Politeia“, přel. Jan Sokol, in: Aleš Havlíček (vyd.), *Platónova Ústava a Zákony: sborník příspěvků z platónského symposia (4.4.-5.4.1997)* (Praha: OIKOYMENH, 1999), s. 90.

## 2.2 Zákony

Hlavní rozdíl mezi Ústavou a Zákony spočívá v samotném důvodu založení obce. V Ústavě jde o založení ideální obce v logu, zatímco v Zákonech se jedná o zcela reálný projekt založení osady. Cílem je založit co nejlepší obec pro život lidí na konkrétním místě.

Další důležitý rozdíl mezi Ústavou a dialogem Zákony je v osobách, které zde vystupují. Hlavním mluvčím zde není Sókratés, nýbrž Athénský host, který právě přebírá obvyklou roli Sókrata. Druhým vystupujícím je Megillos, o němž toho moc nevíme kromě toho, že pocházel ze Sparty. V dialogu není příliš výřečný a většinou mlčí. Poslední vystupující postavou je zde Kleinias. Právě Kleinias byl vybrán jakožto jeden ze zakladatelů nové osady, pro kterou jsou od páté knihy předkládány konkrétní zákony.

V Ústavě je vláda v obci předána do rukou ideálních vládců filosofů, zatímco v Zákonech je řízení obce rozděleno mezi jednotlivé specializované úřady, do kterých nejsou obyvatelé Magnézie vybíráni dle své přirozenosti jako vládci filosofové v Ústavě, nýbrž na základě propracovaných voleb. Mým úkolem v tomto ohledu bude charakterizovat úlohu jednotlivých politických institucí a popsat jejich vztah k zákonům v Magnézii.

V Ústavě je zmíněno pouze pár oblastí společenského života, které jsou řízeny zákony, avšak v Zákonech se setkáváme od páté knihy s celým zákoníkem, kde bude řízena prakticky každá oblast společenského života zákony. V páté knize se nachází obecná preambule celého zákoníku a další základní ustanovení (726a-747e). V šesté knize nacházíme jednotlivé politické instituce a úřady (751a-769e). V druhé části šesté knihy se dozvíme vše o zákonech, které se týkají manželství a rozplodování v obci (722a-766b). Sedmá kniha je věnována výchově (798a-822d). Zajímavé zde je, že výchova začíná již v samém těhotenství a věnuje se tedy i prenatalní výchově (789a-793e). V knize osmé jsou popsány zákony, které se týkají lovu (822d-824a), náboženských svátků (828a-828d), tělesných a branných cvičení (828d-835b), dále zákony, které se týkají sexuálního obcování (835b-842a) a zákony pro zemědělství, řemeslnictví a obchod v Magnézii (842a-850c). Devátá kniha je věnována právu trestnímu (853a-882b). V knize desáté se setkáme se zákonem o bezbožnosti a třemi nesprávnými míněnímí o bozích (885b). V druhé části desáté knihy se nachází důkaz existence bohů (888e-898d). V knize jedenácté je řešeno majetkové, obchodní a rodinné právo. V poslední dvanácté knize jsou probrány dvě klíčové politické instituce. Jedná se o nápravce – euthyny (945c-948b) a noční shromáždění (960e-969e), jejichž úlohu v Magnézii proberu detailněji v dalších kapitolách.

V Zákonech je tedy prakticky každá oblast lidského života řízena danými zákony. V této práci se nebudu věnovat všem zákonům, nýbrž jen několika vybraným. Zejména těm, se kterými se můžeme setkat i v Ústavě. Tedy zákonům o výchově, manželství a rozplodování.

Předtím, než se budu věnovat zakládání obcí v Zákonech (Magnézii), se podívám na některé důležité pasáže pro vztah mezi vládci a zákony, které se v dialogu nacházejí před zakládáním této obce. Jedná se především o první tři knihy Zákonů, ve kterých se setkáme s předběžnými úvahami o zákonech a zákonodárství, v nichž tři účastníci dialogu řeší povahu krétských a spartských zákonů a současně se snaží odpovědět na otázku, co je cílem zákonodárce.

V dialogu Ústava se při pátrání po spravedlnosti Sókratés obrací k obci, neboť ji tam bude snazší nalézt. K ideální obci se tam dopracuje jakýmsi postupným vývojem obce od první obce přes druhou až k té ideální. Podobně jako v Ústavě se můžeme setkat s jakýmsi vývojem obcí i v Zákonech, nicméně v tomto případě se nejedná o vývoj směrem k ideální obci, nýbrž o historický vývoj obcí po potopě (677b) až k současným obcím. V první obci, která se v historickém vývoji nachází hned po potopě, není třeba zákonodárců, neboť nejsou znalí písma a řídí se zvyky a řečenými zděděnými zásadami (680a). Tyto ústavy vznikají v jednotlivých rodinách, kde vládou ti nejstarší (680e).

V následujících obcích vládne ten nejstarší člen. Pro nás je důležité zákonodárství, které zde vzniká (681c), protože zde máme velké množství lidí s různými zvyky, které musí být nějakým způsobem sjednoceny (681d).

Zákonodárství tedy nezačíná tvorbou nových zákonů, nýbrž je to pouze vybírání z již existujících zvyků. Vztah zákonodárců k nim není deduktivní, ale selektivní. Některé zvyky mohou přijímat a jiné naopak vynechávat. Na tomto místě se jedná o odlišnou formu zákonodárství, než kterou provádí Athénský host pro Magnézii.<sup>23</sup>

V pasáži 684d je dodána „nemalá věc“, kterou měli tehdejší lidé k dispozici pro zlehčení zákonodárství. Jedná se o jakousi rovnost majetku, která spočívá v rušení dluhů a správné distribuci majetku. Dle Athénskému hosta je tato myšlenka odmítána, a právě to je příčinou úpadku obcí. Zákonodárce by měl při své činnosti hledět na tři zásadní věci, aby obec, pro kterou jsou dávány zákony, byla svobodná, uvnitř družná a musí tam být přítomen rozum (701d).

---

<sup>23</sup> Jakub Jinek, *Plátón a problém filosofické vlády* (Praha: OIKOYMENH, 2022), s. 100.

### 2.2.1 Založení Magnézie

Kleinias v závěru III. knihy oznamuje založení nové osady a dodává, že byl vyzván, aby současně stanovil i zákony, které budou vybrané z domácích. Avšak pokud se nějaké cizí zákony budou jevit jako lepší, mohou být rovněž přijaty. Kleinias následně vyzývá k vytvoření obce v rozpravě se záměrem, že se jim naskytne příležitost pozorovat to, co hledali během předchozí rozpravy a zároveň by řečené poznatky mohl využít pro budoucí osadu (702d). V následujících kapitolách nám tedy půjde o zodpovězení třech otázek. Za prvé, kdo má v Magnésii vládnout? Za druhé, podle jakých zákonů má vládnout? Za třetí, jaký je vztah mezi tím, kdo bude vládnout a těmi zákony?

Poté, co jsou pro naši obec určeny vnější podmínky se rozprava stočí k otázce, jaké by nová obec měla mít zřízení (712b)? Megillos na tuto otázku odpovídá běžnými zřízeními dle počtu vládnoucích, zda bude vládnout jeden, množství, nebo všichni (712c). Athénský host mu však namítne, že se nejedná o názvy ústav, nýbrž pouze toho, kdo v obci zrovna vládne a komu celá obec otročí. „Kdyby se měla obec, o kterou nám jde, jmenovat podle něčeho takového, musela by se nazývat jménem boha, který je opravdovým pánem rozumných bytostí“.<sup>24</sup> V tomto případě tedy nepůjde o otročení a službu jiným lidem, avšak půjde o otročení a službu bohu (762e). Kleinias v pasáži 713a položí otázku, o jakého boha se jedná.

Athénský host v následujících pasážích odpoví pomocí mýtu, ve kterém se vypravuje, že před těmi obcemi, které byly probrány v předešlých úvahách, existovala jedna velmi šťastná vláda a obec za Krona. Právě tuto obec z nynějších obcí napodobuje ta, která je nejlépe zřízena (713b). Lidé v té obci měli všeho dostatek, a to bez práce. Příčina toho tkví v tom, že Kronos poznal, že žádná lidská povaha nemá schopnosti na to spravovat lidské věci tak, aby se nenaplňovala zpuštěností a nespravedlností. Kronos tím pádem ustanovoval vládce nikoli lidské, nýbrž bytosti božštějšího a lepšího rodu – daimony. Daimoni poté snadno pečovali o mír, stud, zákonnost a hojnost spravedlnosti (713d). V těch obcích, kde vládne nějaký smrtelník, není možné uniknout nespravedlnosti a zániku obce, nýbrž máme napodobovat vším způsobem ten život, který byl za Krona. „(...) máme poslouchat, a tak veřejně i soukromě spravovat i své domácnosti i obce, nazývajíce vládu rozumu zákonem.“<sup>25</sup>

---

<sup>24</sup> Platón, *Zákony*, 713a.

<sup>25</sup> Tamt., 713e.

Odpověď na otázku, o jakého boha se jedná, je tedy zákon (713e), který je lidskou nápodobou Kronovy vlády.

Lidé v Magnézii se tedy budou muset řídit přesně danými zákony, kterým je v dialogu přiřazována rozumnost a jsou lidskou nápodobou Kronovy vlády. Lidská *fysis* není schopná poznat, co je prospěšné pro občanské soužití. Je obtížné pochopit, že politické umění musí být zaměřeno na společný zájem, nikoliv na soukromý, protože společný zájem obec spojuje a svazuje, zatímco soukromý naopak roztrhává. Lidská *fysis* by každého vládce táhla právě k zajišťování soukromého zájmu a vlastnímu prospěchu, právě proto je potřeba, aby se vlády v Magnézii chopily právě zákony, které jsou nápodobou božského rozumu. Nicméně pokud by se narodil člověk přirozeně způsobilý k vládě v obci a dokázal by nadřazovat společný zájem nad zájem soukromý, nepotřeboval by zákony, které by nad ním vládly, protože žádný zákon nemá větší moc než správné vědění. Božské právo vyžaduje, aby rozum nebyl něčím poddaným, je tomu přesně naopak. Vyžaduje, aby rozum byl vládcem všeho (875a-875d).

Zásadní je zde propojení božské vlády s vládou rozumu. Lidské zákonodárství spočívá v nápodobě božského vzoru pomocí dialektického umění, jehož zásadním nástrojem je rozdělení. To, co se musí napodobovat na Kronově vládě, je **správná distribuce majetku**, která spočívá ve správném zachování poměru toho, co je vyšší a nižší. Za Kronovy vlády nad lidmi vládnu daimoni. Nyní je nutné, aby lidem vládl božský rozum ve formě správné distribuce. Tento rozdílejší rozum je možné označit (podle J. Jinka) jako zákon.<sup>26</sup>

Majetkové poměry ve srovnání s péčí o duši a tělo stojí sice až na třetím místě (743c-e), nicméně správná distribuce majetku je jeden ze základních pilířů, na kterých celá Magnézie stojí. „*Majetky musí se zařizovat nějak tak, aby byly bez vespolných stížností.*“<sup>27</sup> Pro Magnézii je důležitý požadavek na to, aby byla co nejvíce družná, pokud by se tam vyskytovalo mnoho soudních pří o majetek, bylo by velmi složité zajistit, aby obec byla družná, proto je důležité mít záležitosti ohledně majetku nastaveny správně (743d).

Nejprve tři staří zákonodárci musí stanovit počet občanů pro Magnézii, následně je bude třeba rozdělit na jednotlivé třídy a přidělit jim půdu a bydliště měrou co nejvíce stejnou (737c). Při stanovování počtu obyvatel pro Magnézii Athénský host hledá číslo, které bude mít co nejvíce dělitelů, aby to bylo vhodné pro rozdělování. V pasáži 737e-738a je počet

---

<sup>26</sup> Jinek, *Platón a problém filosofické vlády*, s. 132.

<sup>27</sup> Platón, *Zákony*, 737b.

obyvatel stanoven na 5 040. Tento počet obyvatel Magnézie je třeba zachovávat, nesmí jich přibývat ani ubývat.

Je třeba zmínit, že občany Magnézie se stanou lidé, kteří nebudou mít stejné množství majetku. Někteří příchozí budou bohatší a jiní zase chudší. Každý z nich ke svému majetku dostane původní úděl, který bude moci rozšířit maximálně na čtyřnásobek. Proto je třeba občany Magnézie rozdělit na čtyři majetkové třídy. „(...) aby občané dostávali počty a úřady co nejstejněji, měrou sice nestejnou, ale v náležitém poměru, takže by se nedostávali do sporů.“<sup>28</sup> Pokud by se rozdělování půdy a bydlišť stalo příčinou nepřátelství, byla by to pro člověka nedůstojná nerozumnost spojená se vší špatností (737b).

V Magnézii nesmí být velká chudoba, ale ani velké bohatství, protože z obojích stavů by vznikaly spory, proto je třeba stanovit meze pro oba stavy. V případě chudoby to bude původní úděl, o který žádný občan nesmí přijít a v případě bohatství jde o čtyřnásobek původního údělu (744e).

Vládě se v Magnézii nedostane tomu, kdo je bohatý, nebo má nějaké přednosti (velikost, sílu, urozenost atd.), nýbrž tomu, kdo je nejposlušnější daných zákonů. Tato vláda se nazývá „služba bohům“. Ti, kteří se nazývají úředníky, jsou zde nazváni „sluhové zákonů“. Na tomto totiž závisí zdar či zánik celé obce (715c).

*„Neboť v kterékoli obci je zákon ovládnán a nemá svrchovanou moc, pro takovou obec vidím připravenou zkázu; avšak v které je pánem vládnoucích a vládnoucí jsou otroky zákona, tam spatřuji zdar i všechna dobra, která bohové dali obcím.“*<sup>29f</sup>

Naprostá suverenita zákona je zde tedy nutnou podmínkou pro zachování dané obce a vládce je zde vůči zákonu v podřízeném postavení. Jedná se o „otroka zákona“. Nyní se pokusím vyjasnit otázku, kdo je v Magnézii tedy tím vládcem. Je nutné, aby vládl božský rozum, který se obci dostává skrze zákony. V Magnézii tedy vládnou zákony, nicméně současně se tam nachází několik specializovaných úřadů, které zajišťují řízení obce. Každý úřad má ve své kompetenci jinou oblast společenského života a zároveň mají i zcela odlišné pravomoci. Konkrétněji se budu věnovat několika vybraným úřadům, zejména těm, které jsou důležité pro vztah vládce a zákona v následující kapitole. Tyto úřady mají sice na starosti řízení obce, nicméně fakticky se nacházejí v podřízeném postavení vůči vlád-

---

<sup>28</sup> Tamt., 744b.

<sup>29</sup> Tamt., 715d.

noucím zákonům. V dialogu jsou tyto úřady opakovaně nazývány jako sluhové či otroci zákonů.

V následujících pasážích (716a – 718a) je představa, že noví osadníci již dorazili a měla by k nim být pronesena úvodní řeč. Tato úvodní řeč začíná slovem bůh (716e), stejně jako celý dialog, což nás může upomínat na klíčové téma celého dialogu. Hlavní úloha této úvodní řeči je přimět nové osadníky k následování boha, mravnosti a poslušnosti zákonů. „*Ale měrou všech věcí je nám nejvíce bůh, mnohem více nežli snad, jak říkají, nějaký člověk.*“<sup>30</sup> Následně probereme, jaká forma zákona by měla být používána, aby dokázala nové osadníky přesvědčovat právě k mravnosti a poslušnosti zákona.

V *Zákonech* jsou zmíněny dvě formy zákona, jedná se o zákon jednoduchý a dvojitý. Jednoduchý zákon se skládá pouze z jasně daného zákonného předpisu a případného trestu, jak je nám ukázáno na zákonech o sňatcích (721b). U dvojitého zákona je tomu jinak. Dvojitý zákon se skládá z preambule a samotného zákona, který následně hrozí trestem v případě nedodržení. Rozdíl mezi těmito dvěma formami zákona nám Athénský host předvede na rozdíl mezi lékaři pro otroky a lékaři pro svobodné občany (720c). Lékaři pro otroky nemoc pouze diagnostikují a následně určí léčbu. Je zde podobnost s jednoduchým zákonem, který pouze přikazuje a nic nevysvětluje. Naopak lékaři pro svobodné občany vysvětlují, o jakou nemoc se jedná, jaká bude léčba, zda se uzdraví apod. Tito lékaři pro svobodné občany jsou přirovnáni ke dvojitému zákonu, který ve své preambuli vysvětluje a snaží se přesvědčit k poslušnosti zákonu bez hrozícího trestu. Dvojitá forma zákona se ukáže jako ta lepší forma (720d). V pasáži 722e je jednoduchý zákon nazván zákonem tyranským, neboť pouze přikazuje a užívá násilí. Nicméně tyranský příkaz z jednoduchého zákona, stále tvoří vlastní znění zákona ve dvojitém zákonu. Dvojitý zákon dokáže určit střed podle pravého „božského“ měřítka geometrické rovnosti. Zákon je tak nástrojem geometrické rovnosti při tvorbě správné distribuce či rozumového rozdělování, avšak nejde jen o geometrickou rovnost, nýbrž se jedná o kombinaci geometrické a aritmetické rovnosti, jde tedy o směs mezi božským (geometrickým) a lidským (aritmetickým).<sup>31</sup>

Důležité je, že vyloženou strukturu (nejprve je úvod k zákonu a poté následuje vlastní znění zákona, které hrozí trestem) musí mít každý jednotlivý zákon, ale zároveň i celý zákoník (723b). Také nám to může naznačit i sama struktura celého dialogu. Jedná se o velice komplexní a složitý systém, ve kterém může celá řada zdánlivě samostatných částí či od-

---

<sup>30</sup> Tamt., 716c.

<sup>31</sup> Jinek, *Platón a problém filosofické vlády*, s. 138.

boček hrát právě roli úvodu k zákonu. Můžeme zmínit například odhalené principy dějin, úvahy o podmínkách zakládání kolonie, různé hierarchie hodnot. Toto všechno je v prvních pěti knihách úvodem k zákonům samým, které jsou předkládány od poloviny páté knihy.<sup>32</sup>

Dále se nám nabízí otázka vztahu mezi psanými a nepsanými zákony a také, zda mohou být nepsané zákony (tedy zvyky) předmětem zákonnosti. Tato nepsaná zákonná ustanovení, která jsou zděděna po předchozích generacích, se nemají nazývat zákony, nýbrž jsou to svorníky veškeré ústavy, jejichž úkolem je spojovat všechny vydané psané zákony, ale zároveň i ty, které teprve budou vydány. Jedná se o zákony přímo zděděné po otcích a starobylé zásady(793b). Zásadní oblast pro nepsané zákony je pak výchova. Výchova se musí vypořádat s velkým množstvím nepsaných zákonů a zároveň je do značné míry založena právě na zvyku (792e). „(...) *neboť tehdy se nejvýznamněji všem lidem vštěpuje zvykem všechna povaha.*“<sup>33</sup> Tato nepsaná zákonná ustanovení nemáme považovat za vlastní zákon, který hrozí trestem a ani za úvod k zákonu, nýbrž za něco uprostřed, co nám tyto dvě části zákona spojuje (793e).

Základní charakteristikou nepsaných zákonů je chvála a hana. Zákonodárcův úkol vedle psaní zákonných předpisů je i psaní toho, co se mu zdá krásné a co nikoliv. Občané se tím mají řídit stejnou mírou jako při poslouchání vlastního zákona, který hrozí trestem (823a).

V pasážích 823c – 823d je nám toto předvedeno na příkladu na zákonech, které se týkají lovu. V těchto věcech nemůže zákonodárce dávat výhrušné předpisy a stanovit pro ně řády a tresty. Zákonodárce musí jedny způsoby lovu chválit a druhé způsoby lovu hanit. Zároveň to musí dělat s ohledem na mládež a mladý muž tomu musí být poslušen a neměl by se tomu bránit (823c). Zákonodárcův úkol je tedy přiměřená chvála vhodného způsobu lovu, který činí duše mladých mužů lepší a hana těch způsobů lovu, které činí duši horší (823d).

V *Zákonech* se tedy zákon skládá ze třech částí. Za prvé z úvodu k zákonu, který má za úkol přesvědčování a vysvětlování bez hrozícího trestu. Za druhé se jedná o vlastní zákon, který v případě neposlušnosti hrozí trestem. Za třetí je to nepsané zákonné ustanovení, které se řídí chválou a hanou.

Magnésie bude tedy stát na pěti základních pilířích. Tím prvním jsou **zákony**, které jsou nápodobou božského rozumu a obci se díky nim dostává právě rozumnosti. Vláda a svr-

---

<sup>32</sup> Tamt., 139.

<sup>33</sup> Platón, *Zákony*, 792e.

chovanost zákona je pro Magnézii naprosto zásadní, protože žádný člověk nemá dostatečné vědění, aby dokázal napodobovat božský rozum a nadřazovat obecný zájem nad zájem soukromý. Lidská *fysis* je nedokonalá, a právě z tohoto důvodu musí vládnout zákony.

Dále je Magnézie postavena na několika **specializovaných úřadech**, které mají na starosti řízení obce. Každý úřad se věnuje jiné oblasti společenského života a má různou míru pravomocí. Těmto specializovaným úřadům a výběru úředníkům bude věnována následující kapitola.

Zásadní jsou pro Magnézii také **nepsaná zákonná ustanovení (zvyky)**, kterými se řídí především výchova. Tyto zvyky se v Magnézii dědí z generace na generaci a ve výchově se jich nachází velké množství, protože zvykem se nejlépe vštěpuje správné vychování a povaha.

Magnézie také stojí na **správné distribuci majetku**. Nachází se tam čtyři majetkové třídy, přičemž neexistuje možnost, že by žádná třída nevlastnila žádný majetek a zároveň žádná třída nebude moci mít majetek větší než čtyřnásobek původního údělu.

V neposlední řadě je Magnézie postavena na **náboženských svátcích a posvátnosti**. Pokud lidé nebudou poslušni zákonů, zákonodárce mínění těm zákonům dodá ráz posvátnosti všem v celé obci a tím vybuduje nejpevnější základ k danému zákonu (838d).

### 2.2.2 Specializované úřady v Magnézii

V šesté knize dojde k ustanovení jednotlivých politických institucí v Magnézii. Při zřizování úřadů jsou důležité dva ohledy. Prvním z nich je, kolik má být úřadů, jakým způsobem mají být ustanoveny a osoby, které je budou zastávat. Druhým z nich je odevzdávání daných zákonů jednotlivým úřadům (751a-751b).

V Magnézii bude v dialogu postupně ustanoveno několik institucí pro řízení obce. Každá instituce má své specializované kompetence, které pokrývají určitou část společenského života v Magnézii. Postupně jsou tedy ustanoveni strážci zákonů (754b), úředníci pro vojsko (stratégové ad. 755b), rada (756b), úředníci pro udržení pořádku (759a – 764a), úředníci pro náboženství (kněží a vykladači 759c), sněm (764a), dále úředníci pro výchovu v čele se správcem veškeré výchovy (765d) a v neposlední řadě soudy (766d). V této práci se nebudu věnovat konkrétním úlohám u všech těchto institucích, nýbrž pouze několika vybraným, které jsou důležité pro vztah vládce a zákona.

Připomínám, že tyto specializované instituce v Magnézii nejsou považovány za vládcce, ale pouze se podílejí na řízení obce. Tím vládcem jsou zde zákony a tyto specializované instituce v pomyslné hierarchii stojí pod nimi. První úředníci, kterým se budu věnovat jsou strážci zákonů. U strážců zákonů je důležité zmínit, že se v textu setkáme s dvěma typy tohoto orgánu. Prvotní strážci zákonů jsou jakýsi předchůdný orgán, který bude nově založenou obec řídit před zvolením řádných strážců zákonů.

Prvotní strážci zákonů budou fungovat pouze jako přechodný orgán a budou vybráni přemlouváním, nebo přiměřeným násilím (753a). Knóssané vyberou svých 18 členů (jedním z nich bude právě Kleinias) a dále bude vybráno 19 mužů z osadníků. Bude se tedy jednat o přechodný orgán 37 mužů. O úkolech tohoto dočasného tělesa se nedozvídáme prakticky nic. Z předchozího se však můžeme domnívat, že mezi jeho úkoly bude patřit vedení občanů k akceptaci nových zákonů. Zároveň se jedná o přechodný orgán, který předchází vzniku všech dalších, což znamená, že v tomto přechodném období bude mít absolutní moc.<sup>34</sup>

K samotné volbě strážců zákona z domácích obyvatel a vzniku trvalého orgánu dochází až později. Způsob, jakým jsou strážci zákona voleni, je probrán velmi detailně, nicméně já se mu ve své práci příliš věnovat nebudu. Pouze dodám, že systém voleb strážců zákona je tříkolový a je podřízen božskému vlivu. Zároveň se volí povinně, prostřednictvím zveřejnění destičky s daným kandidátem (753b). Po volbě nových strážců zákonů je zapotřebí zajistit přechod od přechodného tělesa strážců zákona k řádnému tělesu. Knóssané vyberou 200 mužů, co možná nejstarších a nejlepších a ti se postarají o kontrolu voleb (754c). Je to z důvodu, aby došlo ke správnému přechodu od přechodného tělesa strážců zákona k řádnému. Potom, co proběhnou první volby a dojde k přezkoušení řádných členů, kontrolní těleso se rozpustí.<sup>35</sup>

Úřad strážce zákona lze zastávat nejdéle dvacet let. Důležité je, v jakém věku do úřadu bylo nastoupeno, neboť je dovoleno ho zastávat pouze mezi padesátým a sedmdesátým rokem života (755a).

Úkoly řádného tělesa strážců zákonů se budou pravděpodobně lišit od původního přechodného orgánu. Na počátku zřízení je zásadní správné rozdělení podílů a omezování majetku, lze předpokládat, že právě toto bude jeden z úkolů přechodného tělesa. Úkolem regulérně zvolených strážců zákona bude toto rozdělení udržet.<sup>36</sup> Jejich nejdůležitější pravomoc spo-

---

<sup>34</sup> Jinek, *Platón a problém filosofické vlády*, s. 193.

<sup>35</sup> Tamt., 195.

<sup>36</sup> Tamt., 196.

čívá v tom, že vedou listiny se zapsaným majetkem (741c-d). Právě proto se také u strážců zákona podává žaloba, pokud někdo přesáhne nejvyšší povolenou míru (754e). Obec, která je nám předkládána, je silně založena na regulaci majetku, proto je sledování množství majetku zde tak důležité. Zároveň mají celou řadu dalších důležitých úkolů: starají se o počet domácností kontrolu porodnosti (740d). V oblasti výchovy mají dohled nad hudbou a tancem (799b-801d), nebo i dohled nad agoranomy (849e).

Nicméně pro tuto práci jsou nejdůležitější pravomoci zákonodárné. V celém textu se mnohokrát setkáme s upozorněními, že zákoník bude potřebovat upřesnění či reformy. Právě tato doplnění a úpravy zákonů mají ve své kompetenci strážci zákonů, což se pokusím ukázat na třech následujících citovaných pasážích.:

*„Poněvadž hodláme dávat zákony a máme zvoleny strážce zákonů, a protože my stojíme na západě života, kdežto ti jsou proti nám mladí, musíme, jak pravíme, dávat zákony, avšak zároveň se snažit, abychom podle možnosti i z nich dělali spoluzákonodárce a také strážce zákonů. (...) Milí ochráncové zákonů, my u každého z předmětů, o kterých dáváme zákony, přemnohé věci necháme – neboť to je nutné – avšak přitom všechny jednotlivosti, pokud nejsou malicherné, a celek podle možnosti nenecháme nevyznačen jakoby jakýmsi obrysem; tento obrys vy pak budete muset vyplňovat.“<sup>37</sup>*

Vzhledem k tomu, že naši tři mluvčí dialogu jsou již na sklonku svých životů, zatímco strážci zákonů jsou v porovnání s nimi mladší, bude nutné, aby v zákoníku zanechali mezeře a celý zákoník načrtli pouze v obrysu. Doplnění zákoníku pak bude jedním z důležitých úkolů strážců zákona. Již z této pasáže vyplývá snaha z budoucích strážců zákonů udělat zákonodárce, kteří budou mít ve své kompetenci pohybovat s navrženým zákoníkem Magnésie.

*„Jest pak nutno, jak jsme řekli, aby ve všech takovýchto věcech, které jsou milé a čestné, zákonodárce něco vynechával, druzí pak, nabývající stále rok, co rok o nich zkušeností*

---

<sup>37</sup> Platón., *Zákony*, 770a-b.

*a poučování potřebou, je zařizovali, a opravující každým rokem, měnili, až se uzná, že je provedeno dostatečné vymezení takových zákonných přepisů a úkonů.*“<sup>38</sup>

Je tedy nezbytné, aby naši staří zákonodárci v přípravě zákoníku něco vynechávali a nechali to na strážcích zákona. Je zde evidentní snaha o to, aby se strážci zákona podíleli na tvorbě zákonů. Zároveň díky postupnému nabývání zkušeností mohou strážci zákona opravovat i své zákonné předpisy, a to tak dlouho, dokud nebudou dostatečně vymezeny. „*Všechny tyto věci ať strážcové zákonů, dívající se na ně ze stanoviska zkušenosti, stanoví dodatečnými zákony a také všechny ostatní, které zákon pro nejistotu vynechává.*“<sup>39</sup> Tato citovaná pasáž se týká ustanovení úřadu astynomů, jejichž úkoly jsou starat se o udržení pořádku v Magnézii, zabránit zabírání obecních pozemků soukromníky a zařizování dobrého odtoku dešťové vody. Tyto úkoly jim stanovil Athénský host, nicméně záměrně zde nechává prostor pro úpravy a doplnění poté, co strážci zákona v těchto záležitostech nabydou nějaké zkušenosti. V Magnézii jsou za vládců tedy považovány zákony, nicméně strážci zákonů mohou s navrženými zákony pohybovat a upravovat je. V celém dialogu se o možnosti strážců zákona upravovat a doplňovat předepsané zákony se kromě těchto třech pasáží setkáváme ještě mnohokrát.<sup>40</sup>

*„Tedy všechna zákonná ustanovení, která jsou méně důležitá a snadno se dají vynalézt, má, když je vynechal starý zákonodárce, doplnit zákonodárce mladý. (...) jest v mnohých obcích nemálo slušných zákonných předpisů, pocházejících od poctivých mužů, podle nichž mají strážcové zařizovat řády, které by se hodily ústavě nyní se rodící, když by to promysleli a opravovali, prozkoumávajíce to s užitím svých zkušeností; a až se jim zdá, že všechny jednotlivé věci jsou náležitě stanoveny, tehdy ať udělají konec, označující své dílo pečeti jako zcela nezměnitelné, a řídí se tím po celý život.“*<sup>41</sup>

V této pasáži je důležité, že poté, co se budou strážcům zákonů zdát zákony správně nastaveny a nebudou potřeba další změny, mají zákony podobně jako v Ústavě učinit nezměnitelnými. Na těchto příkladech jsem se snažil ukázat, že se v celém textu setkáváme

---

<sup>38</sup> Tamt., 772b.

<sup>39</sup> Tamt., 779c.

<sup>40</sup> Srov. 840e, 846c, 847d, 855d, 917e.

<sup>41</sup> Tamt., 957a-957b.

s mnoha upozorněními na nutnost doplnění či opravu zákoníku. Tento úkol bude svěřen strážcům zákona a až se jim bude zdát, že zákony jsou nastaveny správným způsobem, mají je stanovit jako nezměnitelné. S něčím podobným jsme se v Ústavě vůbec neseťkali. Tam šlo především o udržení vyložené struktury obce a změna zákona nebyla možná, neboť by to znamenalo zánik celé obce. Strážci zákona mohou díky postupnému nabývání zkušeností zákoník doplňovat a opravovat prakticky neustále, a to až do chvíle, dokud ne-naleznou správné zákonné předpisy. Ve chvíli, kdy naleznou správné zákonné předpisy, mají je učinit nezměnitelnými.

Ke strážcům zákona je na místě ještě dodat, že z členů tohoto úřadu vyplývají členové dalších dvou důležitých orgánů Magnézie. Ze strážců zákona mohou vyplynout členové nočního shromáždění, o němž budu hovořit později (961a-b). Zároveň je z řad strážců zákona vybírán i zásadní úředník pro výchovu. Jedná se o správce výchovy (766b).

Jako druzí v pořadí jsou probráni vojenští úředníci. První z nich jsou stratégové. Stratégy navrhuje strážci zákonů. Zároveň je tam možnost podat protinávrh ze strany pozdějších voličů. Je zapotřebí sdělit, koho za koho navrhuje a uskuteční se volba. Ten kandidát, který bude schválen, bude zařazen pro veřejnou volbu (755b-d). Stratégové jsou tedy voleni veřejně a všemi. Tři vítězní kandidáti jsou následně přezkoušeni ze strany strážců zákonů (755c-d).

Moc stratégů je v Magnézii značně omezena, zejména ze strany strážců zákona. Stratégové mají na starosti ty záležitosti, které se týkají především vedení vojenských cvičení a obecně hlídání města do chvíle, než budou zvoleni další úředníci pro udržení pořádku v obci (760a).

Následně jsou postupně určeny různé úřady. V první řadě se jedná o úřady, které se týkají náboženství. V pasáži 759a jsou tedy ustanoveni kněží a kněžky, kteří jsou správci chrámů. Kněžské úřady se obsazují losem, aby se dělo to, co je milé bohům. Zároveň jsou budoucí kněží po vylosování následně přezkoušeni, aby se zjistilo, zda jsou tohoto úřadu skutečně hodni (759c). V pasáži 759c jsou také ustanoveni vykladači, jejichž úkolem je přenést zákony z Delf, které se týkají bohů. Jejich úkolem bude kromě výkladu posvátného práva zakládat chrámy, pohřbívat, oddávat a určovat posvátný kalendář.<sup>42</sup> Každý kněžský úřad má trvat po dobu maximálně jednoho roku a šedesát let je minimální povolený věk pro vstup do těchto úřadů (759d).

---

<sup>42</sup> Jinek, *Platón a problém filosofické vlády*, s. 209.

Následně jsou ustanoveny úřady, které se týkají výchovy. V první řadě to jsou správci músickeho umění a gymnastiky. V každém z těchto oborů budou dva správci, jeden pro závodění a druhý pro vzdělání. Správci pro vzdělání jsou pečovatelé o gymnasia a školy, starají se o řádné vyučování. Správci pro závodění pořádají závody músicke a gymnické (764d).

Pro závodění lidí a koní mohou být stejní správci, nicméně v oblasti músickeho umění jsou pořadatelé rozděleni na pořadatele v oboru monodie a napodobivé hudby a jiní pro sborový zpěv (764e).

Po zřízení správců músickeho a gymnického umění bude třeba ustanovit správce veškeré výchovy (765e). Správce výchovy nese odpovědnost za celou výchovu. Správcem veškeré výchovy musí být muž, který musí vždy postupovat dle platných zákonů (765d). Zároveň mu musí být minimálně padesát let, musí to být otec manželských dětí. Tento úřad je ze všech úřadů v Magnézii nejdůležitější (756e). „*Neboť u všeho, co roste, u rostlin, u zvířat krotkých i divokých i u lidí, dobré vypučení prvního výhonku má největší význam pro zdárné dovršení dobrosti, jaká náleží jeho přirozenosti.*“<sup>43</sup> Pro velkou důležitost tohoto úřadu by měl být správce výchovy ze všech občanů po všech stránkách nejlepší. Správce výchovy se bude vybírat se sboru strážců zákonů (766b). U správce veškeré výchovy je důležité zmínit jedno důležité privilegium, kterého se mu od zákona dostává. Správce výchovy má na starosti mnoho záležitostí a vzhledem ke svému vyššímu věku by bylo složité to všechno zvládat, právě proto je zákonem stanoveno, že si může ke své činnosti vybírat kterékoliv pomocníky z řad občanů a občanek (813c-d).

#### 2.2.2.1. Euthynové

Poslední pro tuto práci dva klíčové úřady jsou probrány stranou od ostatních úřadů z šesté knihy. Euthynové (nápravci) a noční shromáždění jsou ustanoveny až v závěrečné dvanácté knize. Euthynové jsou v pasáži 945c nazváni jako představení představených a božští nápravci, kteří vynikají vzhledem k dobrosti. V Magnézii budou mít euthynové tedy eminentní postavení. „*Euthynové jsou všichni podivuhodně vynikající všelikou dobrostí.*“<sup>44</sup>

Veliký význam euthynů Athénský host ukazuje v úvaze, která se nachází v pasážích 945c-945e. Různé celky se skládají z různých částí. Například loď se skládá z lan, lodních pásů

---

<sup>43</sup> Platón., *Zákony*, 765e.

<sup>44</sup> Tamt., 945e.

atd. Ve chvíli, kdy dojde ke zkažení jedné části lodi, bude špatná celá loď. Tím pádem neustále hrozí zkažení a zánik celé lodi. S Magnézií se to má podobně jako s příkladem lodi. Obec, jak je v Zákonech vyložena, se skládá z několika specializovaných úřadů a stejně jako hrozí zánik lodi, tak hrozí i zánik celé obce. Athénský host to spojuje se zkažením jednotlivých částí (v tomto případě specializovaných úřadů). V mnoha ustanovených úřadech neustále hrozí korupce, a právě proto je třeba euthynů, kteří budou jakožto „lepší muži“ všechny úředníky kontrolovat, a to s oporou v dokonalé spravedlnosti (945d).

Euthynové jsou vybíráni následujícím způsobem. Každý rok po letním slunovratu se celá obec sejde do společného okresu Héliova a Apollónova. Každý občan navrhne jednoho občana (kromě sebe), kterého pokládá za nejlepšího a staršího padesáti let. Z navržených občanů se vybere polovina s nejvíce hlasy. Pokud by došlo k rovnosti počtu hlasů, tak by se rozhodlo dle věku. Tato polovina se následně stejným způsobem zmenší opět na polovinu. Tímto způsobem se pokračuje až do chvíle, kdy zbydou tři nejlepší, kteří se daný rok stanou euthyny. Pokud na konci celého volebního procesu zůstane více občanů se stejným počtem hlasů, tak rozhoduje los (946a-946d).

Primárním úkolem euthynů bude kontrolovat úředníky, kteří končí svou službu. Pokud u nich euthynové odhalí, že se na obci obohatili, tak mají možnost udávat tresty včetně trestu smrti (946d – 946e). Výkon veškerých úřadů v Magnézii je tedy pod silnou kontrolou euthynů.

Zároveň v Magnézii existuje možnost se proti rozsudku euthynů odvolat k soudům, nicméně Athénský host dodává, že v případě neoprávněného odvolání, bude uložen dvojnásobný trest (946e). Nikde však již není zmíněno, jak by celý proces probíhal při odvolání oprávněném. Tuto variantu Athénský host vůbec nepřipouští. To nám může ukazovat na velikou důvěru Athénského hosta v občany, které se stanou euthyny.

#### 2.2.2.2. Noční shromáždění

Poslední ustanovenou institucí je noční shromáždění. Při výkladu o nočním shromáždění je nejprve důležité říci, jak je to v Magnézii s cestováním do ciziny. Cestování do ciziny je povoleno, nicméně pouze pro vybrané osoby, kterými jsou veřejní hlasatelé, poslové a diváci her, soukromé cestování do ciziny povoleno není (950d). Nicméně kromě toho ještě mohou cestovat tzv. „jiní diváci“ (951a). Jedná se o občany mezi padesáti a šedesáti lety, kteří jsou vynikající ve ctnostech. Tito jiní diváci cestují se svolením strážců zákonů proto,

aby viděli, jak jsou strukturovány jiné obce a jaké v nich platí zákony. Jejich získané vědomosti jsou použity ve prospěch Magnézie. Na základě jejich zjištění se mohou špatné zákony v Magnézii opravovat, nebo se mohou jen přejímat dobré zákony, které v Magnézii chybí (951b).

Noční shromáždění se skládá z deseti nejstarších strážců zákonů a s nimi všichni, kteří dostali nejvyššího vyznamenání, dále v nočním shromáždění usedají ti, kteří byli vysláni do ciziny a šťastně se vrátili a byli právě nočním shromážděním úspěšně přezkoušeni. Navíc každý člen k sobě přibere jednoho mladého muže, kterému je minimálně třicet let. Noční shromáždění se schází každý den za úsvitu (961a – 961b).

Hlavním úkolem nočního shromáždění je posuzovat zákony z cizích obcí dle toho, co jim o nich řekli právě příchozí z ciziny. Druhý klíčový úkol této instituce je přezkušovat příchozí z ciziny a rozhodovat o jejich začlenění do tohoto tělesa. V pasáži 961b Athénský host přirovná noční shromáždění ke kotvě, která udrží vyložené zákony, jak jen budou potřebovat. Následně je noční shromáždění přirovnáno k lidské duši a hlavě. Duše má k dispozici rozum, zatímco hlava smyslové vnímání, což přesně odpovídá dvěma částem, ze kterých se noční shromáždění skládá. Vyslanci jsou přirovnáni k hlavě, cestují a získávají zkušenosti z ciziny, zatímco členové nočního shromáždění, kteří nové poznatky posuzují jsou přirovnáni k duši (961e – 961d).

### 2.2.2.3. Shrnutí: specializované instituce v Magnézii

Tímto jsme probrali specializované úřady, které jsou důležité pro vztah k zákonům v Magnézii. Zásadní rozdíl oproti dříve probírané ústavě spočívá v tom, že v Magnézii je politická moc rozdělena mezi vícero úřadů. Zároveň je zde silná kontrola všech úředníků ze strany euthynů.

V Magnézii tedy vládou zákony, které stanovili naši tři staří účastníci tohoto dialogu. Současně je však politická moc rozdělena mezi mnoho specializovaných úřadů, přičemž každý pokrývá jinou sféru společenského života v Magnézii. Zákonodárné pravomoci v první řadě náleží třem účastníkům dialogu, kteří Magnézii zakládají, nicméně si dobře uvědomují, že učinit tyto zákony jako nezměnitelné by nebylo vhodné, právě proto se v Magnézii zákonodárným pravomocem dostává také strážcům zákonů, kteří budou mít za úkol předložené zákony po získání zkušeností s řízením obce doplňovat či opravovat. Až poté, co se jim zákony budou stát správně nastaveny je mají učinit nezměnitelnými

s trvalou platností. Další zásadní úkol strážců zákonů je kontrolovat množství majetku u občanů Magnézie, pokud někdo přesáhne povolenou hranici množství majetku, tak veškerý majetek nad povolenou hranici bude zdaněn.

Klíčovou institucí pro vztah vládce a zákona v Magnézii je noční shromáždění, které posuzuje zákony z ciziny. Pokud některé zákony z ciziny tato instituce uzná jako správné, mohou být přijaty do Magnézie. Pro zákony v Magnézii jsou důležití též vykladači, jejichž úkolem je přenášení zákonů z Delf, které se týkají bohů.

Úředníci jsou do politických institucí dosazováni prostřednictvím velmi propracovaných voleb, které se liší úřad od úřadu. Nicméně obecně se volby v Magnézii skládají z třech zásadních momentů. Jedná se o navrhování kandidátů, které je následováno samotnou volbou a poté u kandidátů s nejvyšším počtem hlasů často dochází k přezkoušení, avšak u každého úřadu je to mírně odlišné.

V tuto chvíli máme tedy vyřešené odpovědi na otázky, jaké zřízení Magnézie je a jakým způsobem je strukturovaná. Víme, kdo tam vládne a jakým způsobem je tam rozdělena politická moc a máme určeny vztahy specializovaných institucí k zákonům v Magnézii.

V následující kapitole se budu věnovat několika pouze vybraným zákonům z Magnézie, neboť zákony tam pokrývají mnoho oblastí, prakticky každou část společenského života, a právě proto se v této práci není možné věnovat všem zákonům v Magnézii. Půjde zejména o zákony z oblastí, které jsou zákonem ustanoveny i v ideální obci z *Ústavy*. V závěrečné kapitole se zákony z těchto oblastí ve dvou obcích pokusím porovnat.

### **2.2.3 Vybrané zákony v Magnézii**

V této kapitole se budu věnovat několika vybraným zákonům z Magnézie. Půjde zejména o zákony z oblastí společenského života, které jsou zákonem dány i v *Ústavě*, abych je mohl v následující kapitole porovnat. Půjde o zákony, které se týkají manželství, obecního rozplozování a výchovy.

#### **2.2.3.1. Manželství a rozplozování:**

Jako první se budu věnovat zákonům o manželství a rozplozování (772a – 776b). Při uzavírání manželských svazků je důležité, aby daný občan měl informace o tom, s kým vstupuje do manželství. Klamání v této věci není vhodné (771e). Právě z důvodu vstupu do manželství se mají jinoši a dívky účastnit her, při kterých by bez porušení rozumného stu-

du tančili nazí (772a). Právě v této věci naši tři staří zákonodárci dávají prostor strážcům zákonů pro následné zákonné úpravy těchto her. „(...) aby zákonodárce něco vynechával, druzí pak, nabývajíce stále rok, co rok o nich zkušeností a poučování potřebou, je zařizovali, a opravujíce každým rokem, měnili, až se uzdá, že je provedeno dostatečné vymezení takových zákonných předpisů a úkonů.“<sup>45</sup> Více se o těchto hrách nedozvíme, neboť to je již na strážcích zákona, aby tuto mezeru v zákoníku zaplnili. Ve chvíli, kdy se dopracované zákony budou jevit jako dokonalé, je třeba je zároveň se zákony od našich třech starých zákonodárců učinit nezměnitelnými (772c). Nicméně i v tomto případě Athénský host dodává ještě jakousi pojistku. Kdyby někdy „dolehla nějaká nutnost“ a bylo by třeba zákony opět měnit, mají se obrátit pro radu ke všem úřadům, všem občanům a ke všem věštírám bohů. Pokud budou všichni souhlasit, je možno nezměnitelné zákony ještě upravovat, jinak však nikdy (772d).

Kdo s kým bude vstupovat do manželství, zde není tak přísně regulováno jako v *Ústavě*, kde je výběr čistě na vládících filosofech. V Magnézii se může kterýkoliv z mužů ve kteroukoliv dobu svobodně rozhodnout, s kým vstoupí do manželského svazku. Platí zde jedno jediné omezení, muž se musí oženit do 35 let, pokud tak neučiní, bude trestán (772e). Přesto, že výběr ženy je v kompetenci svobodných mužů, jsou určeny nějaké zásady. „(...) máš se oženit tak, aby o tvém sňatku měli dobré mínění rozumní lidé.“<sup>46</sup> Zároveň je dodáno, že rozumní lidé doporučují nevyhýbat se sňatku s dívkou z chudé rodiny a neusilovat o sňatek s dívkou z příliš bohaté rodiny. Pokud budou okolnosti stejné, má se dávat přednost ženě skromnější (773a). Další vyslovená zásada je, že „každý se má ucházet o sňatek prospěšný obci, nikoli o takový, který by byl jemu nejvíce po chuti.“<sup>47</sup> Nicméně hned v následující pasáži 773d je řečeno, že tyto vyslovené zásady stanoveny zákonem nebudou, neboť by to bylo směšné a u mnohých by to vzbudilo hněv. Toho, kdo při sňatku usiluje o peníze, je třeba od toho obracet hanou a přemlouváním pomocí zmíněných zásad, nicméně nenutit ho psaným zákonem (773e). V pasáži 774e je dodáno, že člověk se má udržovat ve věčnosti tím, že po sobě zanechá děti a tím i služebníky místo sebe.

Manželé si musí být dobře vědomi, že obci musí dát co nejlepší a nejkrásnější děti. „Ať si tedy i manžel pozorně hledí manželky i plození dětí, a právě tak i manželka, obzvláště po tu dobu, kdy ještě nemají děti.“<sup>48</sup> Nad tím, jak to probíhá, má být zaveden dozor ze strany

---

<sup>45</sup> Tamt., 772b.

<sup>46</sup> Tamt., 773a.

<sup>47</sup> Tamt., 773b.

<sup>48</sup> Tamt., 783e.

starších žen, které byly zvoleny. Schází se každý den u svatyně Eileithyiny a tam si oznamují, zda vidí muže či ženu, kteří patří mezi ploditele a hledí si jiných věcí nežli těch, které jim byly uloženy (784a). Jedná se o stravování u společných stolů, které má být stejné jako v době před sňatkem. Zároveň i o zákaz opilosti, neboť není žádoucí, aby nový potomek vznikl z tohoto stavu. Naopak nový potomek má vznikat z rodičů ve stavu co nejrozumnějším (775c). Plození dětí a tento dozor nad ploditeli má trvat deset let, pokud budou do té doby manželé stále bezdětní, mají se nechat rozvést (784b). Nyní se blíže zaměřím na zákony, které se týkají výchovy.

### 2.2.3.2 Výchova:

Výchova v *Zákonech* je odlišná od výchovy, kterou Sókratés představil v *Ústavě*. V *Zákonech* se setkáváme již s prenatalní výchovou v těhotenství (789a). Těhotná žena má konat pravidelné procházky, aby plod správně tvarovala (789e). Těhotná žena se má současně vyhýbat výstředním rozkoším a strážním (792e). Narozené dítě se má modelovat, dokud je vláčné a do dvou let zavínovat. „(...) *kdyby to bylo možné, jako by stále pluly na lodi, takto však je třeba to dělat s novorozenými dětmi aspoň co nejpodobněji tomuto.*“<sup>49</sup> V pasáži 793b se dozvídáme, že v tomto případě se jedná o tzv. nepsaná zákonná ustanovení, které se nazývají jako zděděné po otcích. Výchova v Magnézii je tedy do značné míry založena na zvycích.

Následně se Athénský host věnuje výchově dětí od tří do šesti let (793e – 794c). Tyto děti potřebují hry, které v tomto případě mají dány přírodou a samy si je vynalézají. Zároveň je třeba v tomto věku u dětí trestat bujnost, avšak takovým způsobem, aby to v nich nevyvolávalo přehnaný hněv. Až děti dosáhnou šesti let, budou rozděleny na chlapce a dívky. V pasáži 794d je dodáno, že se obě pohlaví mají soustředit na učení. Chlapci jízdu na koni, střelení z luku, metání oštěpy a prakovnictví. Dívky se mají stejně jako chlapci učit i užívání zbraní.

V následujících pasážích je výchova rozdělena na dvě složky (stejně jako v *Ústavě*). Jedná se o složku gymnastickou, která se obrací k tělu a o složku músicickou, která se obrací k duši (795d). Jako první se Athénský host věnuje gymnastice (794d – 796d). Gymnastika je rozdělena na dvě složky – tanec a zápolení. Tanec je dále rozdělen opět na dva druhy. První napodobuje mluvu músy a dbá na povznešenost a ušlechtilost. Cílem druhého tance je nao-

---

<sup>49</sup> Tamt., 790d.

pak dobrý tělesný stav. Je zde důležité ohýbání a napínání údů, tento tanec je doprovázen eurytmickým pohybováním (795e).

V zápolení je třeba nařídít žákům a učitelům ty způsoby zápolení, které se dělají zpříma a slouží k vyprošťování šíje, rukou a boků ze sevření protivníkovy (796a). V oblasti zápolení se také budou pořádat tzv. zbrojné hry (796b). Jedná se o jakousi taneční hru s plnou zbrojí v ruce, účastnit se budou jak chlapci, tak dívky. Chlapci také budou pořádat slavnostní průvody na koních (796c-d).

V múšické oblasti nikdo nesmí zpívat nic, co by bylo proti písňím, které jsou obcí stanovené a posvátné. V případě nedodržení tohoto zákona, strážci zákonů a kněží mohou stanovit tresty(800a). Veškerý zpěv by měl být zdrženlivý a současně se týkat modliteb k bohům (801a). V pasáži 801b je stanoven zákon, že skladatelé si mají dávat velmi dobrý pozor, aby nevědomky svými skladbami nevyprošťovali zlo místo dobra.

Básníci nesmí skládat skladby, které by byly proti tomu, co obec pokládá za zákonné a spravedlivé. Právě z tohoto důvodu je stanoven zákon, že básníci nesmí své básně zveřejňovat a předkládat obyvatelům Magnézie bez toho, aniž by předtím báseň prošla kontrolou ze strany strážců zákona (801d). Strážci zákonů tedy budou posuzovat, které básně jsou pro Magnézii přípustné. V Magnézii se také budou zpívat hymny o bozích a chvalozpěvy spojené s modlitbami. Současně se budou konat i modlitby k daimónům a héróům. Chvalozpěvy jsou též povoleny na obyvatele Magnézie, kteří již zemřeli a za svého života vykonali krásná díla (802a).

Důležité je, že v Magnézii se mládež nemá učit celé básně zpaměti, neboť to vede k mnohoznačnosti, a to pro obec není žádoucí. Tragédie by se v ideálním případě do obce pouštět neměly vůbec, nebo je třeba je alespoň prověřovat. Ke komediím Athénský host tak striktní není, ty jsou povoleny pouze za jediné podmínky. Nesmí v nich účinkovat Magnét'ané (817b).

V múšické výchově jsou zákonem stanoveny tři nauky, které se děti musí učit povinně po dobu přesně třech let. Jedná se o čtení, psaní a hru na lyru (809e).

Celý průběh výchovy, která je v Magnézii velmi rozsáhlá (789a – 822d) a propracovaná má na starosti správce výchovy, avšak protože je to časově velmi náročný úkol, může si k němu přibrat kteréhokoliv občana z Magnézie (813b-813d).

V závěru výkladu o výchově jsou ještě zmíněny tři další nauky. V tomto případě se jedná o matematiku, geometrii a astronomii (817e). Tyto nauky nebudou přípustné pro širokou

veřejnost, nicméně pouze pro vybrané Magnét'any, neboť není možné, aby v těchto naukách každý bádal podrobně (818a).

Cílem této kapitoly tedy bylo zachytit, jakým způsobem v Magnézii bude ošetřeno manželství, rozplozování a výchova, abych tyto oblasti společenského života mohl porovnat s těmito oblastmi, které nám Sókratés předkládá ve své ideální obci v *Ústavě*. V následující kapitole se tedy pokusím o komparaci těchto dvou obcí se zřetelem na tyto vybrané zákony a jaký vztah je mezi vládcem a zákonem.

## 2.3 Komparace Ústavy a Zákonů

Ve dvou předešlých kapitolách jsem se postupně věnoval *Ústavě a Zákonům* s ohledem na to, kdo bude v předkládaných obcích vládnout, jaké bude mít kompetence, co bude předmětem jeho rozhodování a dle jakých zákonů bude vládnout, současně jsem se věnoval i několika konkrétním zákonům se kterými se můžeme v daných dialozích setkat. V této kapitole se s použitím těchto témat pokusím oba dialogy porovnat.

S prvním zásadním rozdílem mezi těmito dvěma dialogy se můžeme setkat již v samotném důvodu zakládání obcí. V *Ústavě* se Sókratés snaží zachytit, co je spravedlnost, protože je obec větší, bude tam více spravedlnosti (369a) a právě z tohoto důvodu dojde v dialogu *Ústava* k založení ideální obce, aby v ní Sókratés zahlédl, co je spravedlnost. Postupným vývojem od první zdravé obce, přes obec druhou nemocnou zánětem se Sókratés dopracoval k obci ideální. Jedná se tam o založení ideální obce v *logu*, jde o pouhý myšlenkový experiment. V *Zákonech* je tomu zcela odlišně. V prvních třech knihách se setkáme s pasážemi, které se týkají zákonů, ústav a místo postupného vývoje obce k obci ideální s jakousi historickou rekonstrukcí postupného vývoje obcí po katastrofě. Nicméně v závěru třetí knihy Kleinias oznámí, že se bude zakládat nová osada a že právě on byl vybrán jako jeden ze zakladatelů, jehož úkolem bude pro novou osadu stanovit zákony. Další dva účastníci tohoto dialogu se tedy dohodnou, že mu s tímto úkolem pomohou a založí obec, co nejlepší pro život lidí. V *Zákonech* se tedy na rozdíl od *Ústavy* jedná o reálné založení osady, která bude skutečně založena. Právě z tohoto rozdílného důvodu zakládání obcí nám vyplynou i následující rozdíly.

V ideální obci z dialogu *Ústava* mají vládnout králové filosofové, kteří mají přirozené vlohy k vládnutí, nicméně samotné přirozené schopnosti jsou pro vládnutí nedostačující. Je nezbytné, aby vedle přirozených vloh absolvovali povinnou výchovu, která je dána přesnými zákony. Až po absolvování výchovy a zahlédnutí ideje dobra, jak se dozvídáme v mýtu o jeskyni jsou vládci filosofové plně kompetentní k vládě v obci, protože oni jako jediní mají vědění, jak obec správně spravovat. Vládce filosof nemá ani svobodnou volbu, zda se chce vládě v obci věnovat, je to jeho povinností a na výběr nemá, dle Sókrata to tak musí být, neboť nejde o dobro jedné třídy, nýbrž o dobro obce jako celku.

V dialogu *Zákony* je tomu v otázce, kdo bude v obci vládnout jinak nežli v *Ústavě*. V Magnézii mají vládnout zákony, jakožto nápodoba božského rozumu. Zároveň se v Magnézii nepodílí na řízení obce a nemá politickou moc pouze jedna třída, která k tomu má přirozené vlohy, nýbrž je rozdělena na velké množství samostatných úřadů a soudů,

kdy každý úřad má ve své kompetenci danou oblast, které se při řízení obce věnuje. Velký rozdíl mezi *Ústavou* a *Zákony* také spočívá ve výběru občanů do specializovaných úřadů. V Magnézii dochází k navržení kandidátů a následně probíhají volby, navržení kandidáti s největším počtem hlasů budou zastávat daný úřad. Systém voleb se úřad od úřadu liší, nicméně o to v této práci nejde. Nám jde o odlišnost od dialogu *Ústava*, kde se s něčím jako volby do politických institucí v obci nesetkáváme, dosazení do úřadu je tam vystavěno zcela odlišně. V *Ústavě* je ten výběr, kdo bude v obci vládnout zcela na vládcích filosofech, jak nám ukazuje mýtus o kovech v závěru třetí knihy.

V každém z těchto dvou dialogů je tedy vláda v obci prisuzována někomu/něčemu jinému. V *Ústavě* vládnou králové filosofové, zatímco v *Zákonech* vládnou zákony. Nicméně oba dialogy jsou spolu dokonale sladěny ve vládě rozumu, neboť právě rozumnost a vědění jsou v *Ústavě* prisuzovány filosofům, jak je nám ukázáno v mýtu o jeskyni. V *Zákonech* je rozum prisuzován právě zákonům, které mají v Magnézii vládnout a v pomyslné hierarchii stojí nad jednotlivými specializovanými úředníky, kteří jsou povinni se danými zákony řídit, přičemž však zůstává možnost strážcům zákonů tyto zákony, které mají vládnout měnit.

Dále je třeba porovnat, co bude předmětem rozhodování vládců v *Ústavě* a *Zákonech*. Klíčový úkol vládce filosofa v dialogu *Ústava* je dohled nad zákony, které se týkají výchovy. Musí dohlédnout na to, aby se vyložené zákony o výchově neměnily a zůstaly takové, jak jsou již určeny (445e), kdyby došlo k jejich změně, vedlo by to k zániku ideální obce. Právě toto je zásadní rozdíl v porovnání s dialogem *Zákony*. V *Zákonech* je změna vyložených zákonů možná, dokonce přímo žádoucí.

Vládcí v dialogu *Ústava* budou také dohlížet na zákony ohledně obecního rozplozování. Jejich úkolem bude vybírat (na základě mýtu o kovech), kdo s kým bude mít děti a budou toho dosahovat na tzv. státně organizovaných rozplozovacích rituálech, kde to dokáží zajistit pomocí zmanipulovaného losování. Obecní rozplozování je plně v kompetencích vládců filosofů a mohou u toho využívat lži a klamu. V *Zákonech* je tomu opět naprosto odlišně. Svobodní muži se mohou rozhodnout pro kteroukoliv ženu, důležité zde je, aby měli správné informace o tom, s kým vstupují do manželství. Využívat klamu a lži v těchto věcech zde žádoucí není. Platí zde jen omezení, které se týká věku, muži musí mít ženu do věku 35 let, jinak jim budou hrozit tresty. Dále je vyslovena ještě zásada, že sňatky se mají uzavírat tak, aby o nich měli dobré mínění rozumní lidé (773a).

O dalších úkolech vládců filosofů z *Ústavy* se už příliš mnoho nedozvíme. Ještě je však možné zmínit dohled nad básníky. Jde o to, aby obci nepředkládali obsah, který by mohl členy obce kazit. Vládci budou muset zajistit právě cenzuru nevhodného básnického obsahu.

Jak již víme v *Zákonech* je politická moc rozdělena na jednotlivé úřady a každý má ve svých kompetencích jinou oblast života v Magnézii. Nebudu zmiňovat veškeré úřady a jejich úkoly, nýbrž pouze ty, které jsou důležité pro porovnání s ideální obcí z *Ústavy*. Jedním z mnoha úkolů strážců zákonů bude zaplnit mezery v předloženém zákoníku, a dokonce i měnit zákony, které jsou zavedeny špatně. Ve chvíli, kdy se jim bude zdát, že je zákoník již správně dokončen, mají ho učinit nezměnitelným, avšak je zde dodána jakási pojistka. Kdyby později odhalili chybu v již nezměnitelném zákoníku, tak ji mohou změnou zákona opravit, nicméně je k tomu potřeba souhlas všech úřadů. Toto je naprosto zásadní rozdíl oproti obci z *Ústavy*. Tam se s myšlenkou, že by zákon mohl být špatný nebo nedokončený a vládce filosof by ho měl opravovat prakticky nesetkáme. V *Ústavě* je vyložena obec ideální a s dobrými zákony. Je tam tomu přesně naopak, jakákoliv změna zákonů by způsobila její zánik.

V *Zákonech* se také setkáme s nočním shromážděním, což je úřad, který posuzuje zákony z ciziny a také příchozí z ciziny. V *Ústavě* žádný takový úřad prakticky není třeba, protože žádné zákony z ciziny se tam dostat nesmí, protože by to opět znamenalo zánik ideální obce.

Vedle nočního shromáždění a strážců zákonů jsou pro porovnání s *Ústavou* také důležité euthynové (nápravci). Ti mají na starosti úředníky, kteří skončili svou službu. Kontrolují, zda se nedopustili korupce a pokud ano, tak mohou stanovovat tresty. V *Ústavě* vládci filosofové žádným způsobem kontrolování nejsou.

Nyní je důležité porovnat, co bude v těchto dvou obcích určeno zákonem. V *Ústavě* je zákonem určena výchova, kde jsou jasně stanovené zásady, které je třeba dodržovat. Vedle výchovy mají být určeny zákonem i obydlí strážců a hry, které jsou důležité v tom ohledu, že vepisují zákon do duší samotných strážců, tím pádem nemusí být úplně všechno pevně dáno zákonem. Další záležitosti, které v ideální obci *Ústavy* podléhají zákonům jsou záležitosti, které se týkají žen a dětí, sexuálního života a „obecního rozplozování“. Zároveň tam jsou určeny i oblasti společenského života, které zákonům podléhat nemají. Je však na

místě dodat, že v porovnání se *Zákony* se o značném množství oblastí společenského života nedozvíme téměř nic a není jasné, jak by to bylo v ideální obci *Ústavy* v těchto případech.

V *Zákonech* je to vystavěno opět značně odlišně. Po Kleineiově oznámení o založení nové osady se od páté knihy setkáváme prakticky s celým zákoníkem. Postupně nám jsou předkládány zákony prakticky pro každou oblast společenského života. Zároveň však na rozdíl od *Ústavy* zcela záměrně některé zákony nechává Athénský host nedokončené a později se počítá s jejich dokončením či opravou ze strany strážců zákona.

Nyní nám pro porovnání těchto dvou dialogů zbývají jen zákony, které se týkají výchovy. V dialogu *Ústava* je výchova dána přesnými zákony. Je rozdělena na músicou a gymnastickou složku. V každé z těchto dvou složek jsou jasně dané zásady, které je třeba během výchovy dodržovat a zároveň i naopak, které je třeba ve výchově cenzurovat. Tyto zákony, které se týkají výchovy nesmí být žádným způsobem měněny, neboť by to znamenalo zánik ideální obce. Na toto všechno budou dohlížet vládci filosofové.

Výchova v *Zákonech* je opět vystavěna odlišným způsobem. Je důležité zmínit, že značná část výchovy v tomto dialogu není postavena na zákonech, nýbrž na zvycích. To je další z velkých rozdílů v porovnání s *Ústavou*. Zásadní rozdíl spočívá v tom, že se v tomto dialogu můžeme setkat i s prenatální výchovou. V této fázi výchovy má těhotná žena konat pravidelné procházky, aby plod správně tvarovala. Další velký rozdíl oproti výchově z *Ústavy* spočívá v tom, že výchova je rozdělena dle věku. Po prenatální výchově se Athénský host věnuje novorozеныm dětem a výchově od tří do šesti let, kde jsou zásadní hry. V šesti letech dojde ve výchově k rozdělení na dívky a chlapce a současně se výchova stejně jako v *Ústavě* rozdělí na složku músicou a gymnastickou. V samém závěru výkladu o výchově jsou ještě zmíněny tři nauky, které však nejsou přípustné pro širokou veřejnost, nýbrž pouze pro ty nejnadanější. Jedná se o matematiku, geometrii a astronomii. Výchovu v dialogu *Zákony* má na starosti speciální úředník, který je nazván správcem veškeré výchovy. Nicméně výchova je nesmírně rozsáhlá a sám by na tento úkol nestačil, tak mu Athénský host dodá nemalou kompetenci, kdy si může ke své práci přibrat kohokoliv z Magnézie na pomoc.

Výchova v *Zákonech* je tedy stejně jako v *Ústavě* rozdělena na složky músicou a gymnastickou, nicméně dále je vystavěna již odlišně. Největší rozdíl spočívá opět v tom, že v dialogu *Zákony* mohou strážci zákonů ty zákony opravovat a doplňovat mezery, které v zákoníku Athénský host zanechal. To v *Ústavě* je zcela nepřípustné.

### 2.3.1 Shrnutí ke komparaci dvou obcí:

Obě předkládané obce se od sebe vzájemně do značné míry liší. Jako hlavní důvod uvedených rozdílů v této kapitole shledávám právě důvody založení porovnávaných obcí. V dialogu *Ústava* běží o hledání spravedlnosti, o obec dokonalou či ideální ve které jakákoliv změna ať už ve složení vlády či zákonů bude nutně znamenat její zánik. V dialogu *Zákony* běží naopak o obec, která má být reálně založena. Třem starým zákonodárcům v tomto dialogu jde o to, aby ta obec byla co nejlepší pro život lidí, nejedná se o obec ideální.

Důležité je však dodat, že tyto obce jsou spolu sladěny v důvěru ve vládu rozumu. V obou těchto obcích ve výsledku vládne rozum, avšak v každé z těchto obcí je vláda rozumu vystavěna odlišně.

### 3 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zanalyzovat vztah mezi vládci a zákony ve dvou Platónových dialozích: v *Ústavě* a *Zákonech*. Nicméně předtím, než bylo možné řešit tuto problematiku, bylo nutné vyřešit otázky, kdo je v daných dialozích vládcem a následně, jaké tam platí zákony a jakou tam mají roli. Po objasnění těchto otázek bylo cílem tyto dva dialogy porovnat právě s ohledem na vztah mezi vládci a zákony.

Klíčové bylo zjištění, že v obou dialozích je jediným možným legitimním vládcem rozum, avšak v každém z těchto dialogů je vláda rozumu uskutečněna zcela odlišnými způsoby, což je dáno povahou zakládaných obcí.

V dialogu *Ústava* běží o Platónovu ideální obec, která je dokonale spravedlivá, nicméně se ukáže, že pokud tuto obec budou spravovat lidští vládci, nutně dojde k jejímu zániku, protože dokonalá obec nemůže trvale fungovat pod lidskou správou, protože i vládci filosofové s přirozenými vlohy k vládnutí, následně důsledně vychování udělají početní chybu a obec zanikne.

V *Ústavě* je zmíněno pouze pár oblastí života v obci, které mají být řízeny danými zákony. Jedná se o výchovu, hry, obydlí strážců, záležitosti, které se týkají žen a dětí, sexuálního života a „obecního rozplozování“. O dalších oblastech včetně např. nejnižší řemeslnické třídy se nedozvídáme téměř nic.

V *Ústavě* mají tedy vládnout králové filosofové, kteří jako jediní mají správné vědění, jak řídit obec, a právě proto je jim přisuzována rozumnost. Filosofové musí pečovat o to, aby zákony a vyložená struktura obce od Sókrata nebyly za žádnou cenu změněny. Pokud by došlo k jakékoliv změně ať už ve struktuře obce, nebo v samotných zákonech, nutně by to znamenalo zánik představené ideální obce.

V dialogu *Zákony* je vláda rozumu uskutečněna odlišným způsobem, než je tomu v *Ústavě*, což je způsobeno, jak již bylo řečeno povahou zakládané obce. V případě *Zákonů* se jedná o skutečné založení osady, která má být reálně založena na konkrétním místě. Cílem třech starých zákonodárců je založit obec, která je co možná nejlepší pro životy lidí.

V *Zákonech* je vláda rozumu uskutečněna prostřednictvím zákonů, které nám v tomto dialogu představují rozumnost, podobně jako vládci filosofové v *Ústavě*. Nicméně představa vlády samotných zákonů bez dalších institucí je složitě představitelná, proto jsou v Magnézii zavedeny specializované úřady, které se podílí na řízení Magnézie.

Klíčové jsou zákonodárné pravomoci strážců zákonů, kteří mají možnost navržený zákoník po získání zkušeností opravovat a doplňovat. S myšlenkou, že je zákon nedokonalý, nebo špatný a bude třeba oprav, se v dialogu *Ústava* nesetkáme.

V *Zákonech* také na rozdíl od *Ústavy* pokrývají zákony mnoho oblastí společenského života v Magnézii. Jedná se prakticky o celý zákoník, což je něco s čím se v *Ústavě* nesetkáme. Je tam tomu spíše naopak a není žádoucí, aby tam zákon pokrýval mnoho detailních oblastí lidského života.

V *Ústavě* se vláda rozumu realizuje jen a pouze přes správně vychované a vzdělané filozofy, kteří jako jediní zajišťují vládu v obci. V *Zákonech* je tomu s ohledem na nedokonalou lidskou *fysis* tak, že rozum se realizuje kolektivně s prostorem pro individuální posouzení a rozhodování více lidí, kteří se na vládě podílí v různé míře a s různými kompetencemi, protože je to obec přizpůsobená pro životy lidí.

## LITERATURA

Lisi, Francisco. „Místo *Nomoi* v Platónově nauce o státu: úvahy o vztahu mezi *Nomoi* a *Politeia*“, přel. Jan Sokol. In: Aleš Havlíček (vyd.), *Platónova Ústava a Zákony: sborník příspěvků z platónského symposia (4.4-5.4. 1997)*, s. 79-92. Praha: OIKOYMENH, 1999.

Jínek, Jakub. *Platón a problém filosofické vlády*. Praha: OIKOYMENH, 2022.

Papadis, Dimitris. „Vládce a zákon v Platónových dialozích *Ústava a Zákony*“, přel. Martin Pokorný. In: Aleš Havlíček (vyd.), *Platónova Ústava a Zákony: sborník příspěvků z platónského symposia (4.4-5.4. 1997)*, s. 93-101. Praha: OIKOYMENH, 1999.

Platón. *Ústava*. Přeložil František Novotný. Praha: OIKOYMENH, 2017.

Platón. *Zákony*. Přeložil František Novotný. Praha: OIKOYMENH, 2016.

Saunders, Trevor J. „Plato's Later Political Thought“. In: Richard Kraut (vyd.), *The Cambridge Companion to Plato*, s. 464. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

Schofield, Malcolm. „Approaching the Republic“. In: Christopher Rowe and Malcolm Schofield (vyd.), *The Cambridge history of Greek and Roman political thought*, s. 190-232. New York: Cambridge University Press, 2005.

Thein, Karel. „Filosof, přirozenost a výchova v *Ústavě*“. In: Jakub Jirsa, Karel Thein, Jakub Jínek (vyd.), *Obec a duše k Platónově praktické filosofii*, s. 169-178. Praha: Filosofia, 2014.

Thein, Karel. „Založení a úpadek Sókratovy nejlepší obce“. In: Aleš Havlíček (vyd.), *Platónova Ústava a Zákony: sborník příspěvků z platónského symposia (4.4-5.4. 1997)*, s. 59-67. Praha: OIKOYMENH, 1999.